

"Vårdnadshavarna... De är nyckeln" - en kvalitativ studie om skolkuratorns erfarenheter av samverkansarbetet kring problematisk skolfrånvaro

- "The guardians... They are the key" - A qualitative study of the school counselor's experiences of collaboration on school absence

Jolina Fältsjö

Examensarbete i socialt arbete och socialpedagogik 15 Hp

Socialpedagogiska programmet, 2020-2023

Institutionen för individ och samhälle

Vårterminen 2023

Examinator: Annika Theodorsson

Stort tack!

Först och främst vill jag uttrycka min stora tacksamhet för studiens deltagare. Tack för att ni generöst delat med er både värdefull tid, erfarenheter och kloka tankar. Utan er hade det inte funnits någon studie.

Jag vill också rikta mitt varmaste tack min handledare, Anna Johansson, för sitt engagemang, konstruktiva kommentarer, tips och värdefulla diskussioner under arbetets gång - och tack för att du aldrig slutat heja på mig!

Sist men inte minst vill jag rikta ett stort tack till min familj som hela tiden stöttat mig när jag haft svårt att se målnöret. Det har varit en utmanande och utvecklande period och ni har hela tiden trott på mig när jag själv inte gjort det. För mig är ni viktigast!

Jolina

Sammanfattning

Problematisk skolfrånvaro är ett växande problem i dagens samhälle. Problematiken är ofta multifaktoriell och skolan kan sällan ensam komma till rätta med problemet. Samverkan är därför centralt för att lyckas stötta varje elev till återintegrering. Syftet med studien var att undersöka skolkuratorers erfarenheter av samverkansarbetet kring problematisk skolfrånvaro. Studiens frågeställningar var; Vilka erfarenheter har skolkuratorer av samverkan kring problematisk skolfrånvaro? Hur beskriver skolkuratorer attityders betydelse för samverkansarbetet kring barn och unga i problematisk skolfrånvaro? Vilka möjligheter och begränsningar/utmaningar ser skolkuratorer vid samverkansarbetet kring barn och unga i problematisk skolfrånvaro? Studien utgick från en kvalitativ ansats och genomfördes med hjälp av semistrukturerade intervjuer med fem skolkuratorer. De transkriberade intervjuerna analyserades med hjälp av tematisk analys. Analysen genomfördes med hjälp av Danermarks och Germundssons (2007, 2013) teori om samverkan med utgångspunkt i ROS-modellen och Huxham och Vangens (2003, 2004) teori om samverkansfördelar. Resultatet visar att vårdnadshavare är nyckelpersoner i samverkansarbetet kring problematisk skolfrånvaro. Hämmande faktorer för samverkan beskrivs som brist på samsyn och avsaknad av rutiner och struktur för det gemensamma arbetet. Främjande faktorer för samverkan som lyfts är personlig kännedom samt kunskap och förståelse för samverkansparters skilda förutsättningar.

Nyckelord: Samverkan, problematisk skolfrånvaro, barn och unga, skolkurator, möjligheter, hinder.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte och frågeställningar	2
Bakgrund.....	2
Problematisk skolfrånvaro	2
Orsaker till problematisk skolfrånvaro	3
Elevhälsoteam - vilka är de och hur arbetar de?	3
Skolkurativt och skolsocialt arbete	3
Arbetet kring problematisk skolfrånvaro	4
Centrala begrepp	5
Samverkan.....	5
Barn och unga	6
Tidigare forskning.....	6
Hinder för samverkan	6
Olikheter i organisationernas kultur och förståelser	6
Negativa attityder.....	7
Organisatoriska förutsättningar.....	7
Makt	8
Möjligheter vid samverkan	9
Gemensam kunskapsbas och förståelse för varandras olikheter	9
Framgångsrika allianser	10
Negativa faktorer kan ses ur ett annat ljus	10
Sammanfattning	11
Sökord och databaser	11
Teori/Teoretiska utgångspunkter	11
ROS-modellen.....	12
Regelverk	12

Organisatorisk struktur.....	12
Synsätt.....	13
The Theory of Collaborative Advantage	13
Gemsamma mål	13
Makt	14
Ledarskap.....	14
Teoridiskussion.....	14
Metod.....	15
Kvalitativ ansats.....	15
Kvalitativ intervju	15
Semistrukturerad intervju.....	16
Urval	16
Förförståelse.....	17
Genomförande.....	18
Transkription.....	18
Analysmetod	19
Forskningsetiska ställningstaganden.....	22
Resultat och analys	24
Samsyn – en viktig faktor	24
Personlig kännedom och relationer.....	26
“... BUP sätter agendan – en maktaspekt”	27
Vårdnadshavare behöver vara med på tåget för att professionella ska få mandat	30
Kunskap och förståelse för varandras arbete, uppdrag och förutsättningar	32
“... tydligare rutiner och strukturer för att täppa till hålen.”	34
Diskussion.....	35
Skolkuratorernas erfarenheter av samverkan kring problematisk skolfrånvaro	36
Attityder och samverkan	37

Möjligheter och utmaningar vid samverkan kring problematisk skolfrånvaro.....	38
Studiens styrkor och svagheter	38
Implikationer för socialt arbete och socialpedagogik	39
Förslag till framtida forskning	40
Litteraturförteckning	40
Bilaga 1	1
Bilaga 2	2

Inledning

Dagens barn och unga lider i stor utsträckning av problem med alltmer komplex karaktär, vilket ställer höga krav på anpassade insatser (Ek et al., 2017). Detta kräver inte sällan samverkan mellan flera viktiga samhällsaktörer (skola, vårdnadshavare, socialtjänst och Barn- och ungdomspsykiatri) (SOU 2016:94; Skolverket, 2021a). Eftersom det inte finns någon generell orsak till att elever hamnar i problematisk skolfrånvaro, finns det heller ingen universell behandlingsmetod. Detta ställer höga krav på att samtliga samverkande parter i varje enskilt fall hittar anpassade stödinsatser för att stötta varje elev till en ökad närvaro.

Skolfrånvaro aktualiseras i elevhälsan, där arbetet ofta organiseras som ett tvärprofessionellt team med bred kompetens för att tillgodose elevers skilda behov (Skolverket, 2013, 2023). Skolkuratoren, som vanligtvis är utbildad socionom eller socialpedagog, är den profession som ansvarar över det skolsociala arbetet. Detta gör denne till en viktig funktion i arbetet med just frånvaroproblematik, eftersom orsakerna ofta är svåröverskådliga. Frånvaron kan bero på också andra orsaker än pedagogiska och kunskapsmässiga, vilket annan skolpersonal har begränsad kunskap om. Skolkuratoren är dessutom ofta en viktig länk mellan skola, socialtjänst och andra samverkansaktörer, eftersom kuratorn ofta har liknande utbildningsbakgrund med ett tillhörande socialt fokus. Skolkuratoren har inte heller ansvar över administrativt arbete och undervisning, vilket kan frigöra också tid och energi för samverkan.

Oavsett vilka orsaker som ligger bakom frånvaron är det viktigt att professionella kan finna gemensam överenskommelse om hur problemet bör definieras och förstås för att nå en lösning. När olika professioner och verksamheter med olika kulturell bakgrund, prioriteringar, regelverk och intressen blandas samman tenderar det i stället leda till konflikter (Ek, Isaksson & Eriksson, 2017; Nordström, et al., 2016; Basic, 2018; Danermark, 2007). Flera studier beskriver att det råder ojämn maktfördelning vid samverkan, framförallt när traditionellt hierarkiska organisationer (såsom hälso- och sjukvård) deltar. BUP tillskrivs störst inflytande, följt av socialtjänst och sist skola i fråga om samverkan kring elever som far, eller riskerar att fara illa. Detta tenderar att försvåra samverkansarbetet och allvarligt drabba individen som befinner sig i mitten.

Att utforska samverkan i kontexten problematisk skolfrånvaro är relevant, både utifrån ett samhällsperspektiv och med socialt arbete i åtanke. Inte minst för att problematiken i sig är ett växande problem i dagens samhälle, utan också för att den samverkan som behöver ske kring varje elev är avgörande för att lyckas förebygga långtgående negativa konsekvenser för både individ och samhälle (SOU 2016:94; Ansari et al., 2021). Eftersom kuratorn har en viktig roll i frånvaroarbetet är därför av stort värde att i min studie studera fenomenet utifrån just dennes perspektiv. Framförallt i syfte att finna värdefull kunskap om de potentiella utmaningar och möjligheter som omgärdar samverkansarbetet. Detta för att finna nya potentiella vägar till framgångsrik samverkan för att täcka upp för den komplexitet som skolfrånvaron många gånger består i.

Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att ur ett professionsperspektiv undersöka skolkuratorers uppfattningar och erfarenheter av möjligheter och begränsningar vid samverkan kring barn och unga i problematisk skolfrånvaro.

- Vilka erfarenheter har skolkuratorer av samverkan kring problematisk skolfrånvaro?
- Hur beskriver skolkuratorer positiva och negativa attityders betydelse för samverkansarbetet kring barn och unga i problematisk skolfrånvaro?
- Vilka möjligheter och utmaningar ser skolkuratorer vid samverkansarbetet kring barn och unga i problematisk skolfrånvaro?

Bakgrund

I följande avsnitt ges en kort introduktion till studiens bakgrund. Detta görs för att ge läsaren en ökad förståelse för studiens sammanhang, med syfte att tydliggöra problematisk skolfrånvaro som företeelse och orsakerna bakom densamma. Dessutom presenteras information om skolkuratorns och elevhälsoteamets uppdrag och arbete. Detta för att tydliggöra det skolsociala arbetet och dess funktion i arbetet med just problematisk skolfrånvaro.

Problematisks skolfrånvaro

Rapporter från bland andra Skolinspektionen (2016) visar att problematisk skolfrånvaro är ett växande och komplext problem. Skolverkets (2021a) nationella kartläggning över elevers frånvaro visade hösten 2015 på att så mycket som 18 000 elever i svenska grundskolan hade en ogiltig ströfrånvaro. Den då markanta ökningen förklarades med en förmodad tidigare underrapportering av frånvaro. Den ideella föreningen Prestationsprinsen genomförde 2016 en kartläggning över den totala frånvaron i svenska mellan- och högstadieskolor och kunde då visa på så höga siffror som ca 70 000 elever som hade en frånvaro högre än 10 %, oavsett giltighet eller ej. Enligt Malin Gren Landell (SOU 2016:94) kan begreppet problematisk skolfrånvaro definieras som:

- “frånvaro i sådan omfattning att frånvaron riskerar att ha negativ inverkan på elevens utveckling mot utbildningens mål. Det här innefattar all frånvaro, det vill säga både giltig och ogiltig frånvaro samt sammanhängande och upprepad frånvaro.”(SOU 2016:94, s. 21)

Definitionen visar således på att tidigare kartläggningar från Skolverket (2021a) i viss mån kan anses missvisande, oavsett om det tidigare skett underrapportering på grund av bristfälliga rapporteringssystem. Detta eftersom en problematisk skolfrånvaro omfattar såväl giltig som ogiltig frånvaro. Orsakerna till skolfrånvaro är ofta flera och komplexa och skolan kan som ensam organisation sällan lösa problemet (SOU 2016:94; Skolverket, 2021b). För att motverka den höga frånvaron, poängterar Skolinspektionen (2016) i sitt resultat vikten av fungerande relationer mellan lärare, vårdnadshavare och elev. Tonvikt läggs dessutom vid att skolan

behöver ha arbetssätt som hjälper till att tidigt upptäcka frånvaron. Den tredje av resultatets tre centrala delar för att komma till rätta med frånvaron är välfungerande samverkan.

Orsaker till problematisk skolfrånvaro

Skolverket (2021b) redogör för att de olika aktörer som är inblandade i arbetet kring problematisk skolfrånvaro ofta har olika uppfattning och förståelse för frånvaroproblematikens orsaker. Detta speglar hur olika aktörer ser på också ansvaret över att komma till rätta med problemet. De olika uppfattningarna handlar främst om i vilken arena problemet har sin grund. Föräldrar tenderar att beskriva att elevens problematik grundar sig i skolan, medan skolan beskriver orsaker relaterade till individen eller hemmet. Eleven å sin sida beskriver att problemet ofta grundar sig i skolfaktorer eller sociala faktorer. Detta stämmer väl överens också med forskning på området, där problematisk skolfrånvaro som fenomen beskrivs som ett multifaktoriellt problem (se ex. Forsell, 2020). Det samma hävdar Malin Green-Landell, som i statens offentliga utredning *Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera* (SOU:2016:94) skriver att orsakerna bäst beskrivs “som en ‘komplex väv’ av olika faktorer och den typiska utvecklingen av frånvaro är att flera faktorer bidrar och påverkar varandra ömsesidigt” (s. 144).

Elevhälsoteam - vilka är de och hur arbetar de?

I elevhälsan aktualiseras all frånvaro som lärare eller mentorer uppmärksammar och upplever oro för. Ofta organiseras elevhälsan som ett team, vilket ska innefatta rektor, skolsköterska, skolpsykolog, kurator samt personal med specialpedagogisk kompetens (Skolverket, 2023). Varje elevhälsa ska dessutom ha tillgång till skolläkare. Enligt Skolverket (2021c) organiseras arbetet i elevhälsan bäst just som ett tvärprofessionellt team, där den breda kompetensen underlättar för tidigt förebyggande, uppföljande och utvärderande insatser. Arbetet är främst förebyggande och hälsofrämjande vilket syftar till att stödja varje elevs utveckling mot också de utbildningsmässiga målen.

Skolkurativt och skolsocialt arbete

Skolkuratorns arbete är enligt Isaksson (2014) relativt vagt formulerat sett till statliga angivelser. På samma sätt genomsyras socionom- och socialarbetaryrket generellt av en uppgiftsosäkerhet vilket talar för ett brett fält med många och inte sällan otydliga arbetsuppgifter. Skolkuratoren är många gånger ensam om att tillhöra professionen socialarbetare i skolan och behöver därför ta hänsyn till andra, mer dominerande yrkesgrupper i det dagliga arbetet. Det är i regel lärare och pedagoger som i första hand står för den utbildning och fostran som skolan ger. Inte minst påverkar detta skolkuratorns arbete både utifrån dess legitimitet och vilket handlingsutrymme skolkuratoren tilldelas eller kan tillskansa sig. Kuratorn har dessutom ansvar över det skolsociala arbetet, vilket även det är vagt formulerat utöver att begreppet uppenbart innefattar socialt arbete i skolan.

Enligt Socialstyrelsen (2016) består det skolkuratoriva arbetet i första hand av att tillhandahålla elevhälsans psykosociala insatser. Fortsatt anges sedan 2010 i lag att varje skola ska ha tillgång till en skolkurator i skollagens 2 kap. 25 § (SFS: 2010:800). Detta i syfte att säkerställa att elevhälsan har tillräcklig kompetens för att garantera att alla elever har tillgång till det stöd de behöver. Denna lag ändras i juli 2023 och tydliggör då ytterligare elevhälsans uppdrag och ansvar över att också samverka med lärare och övrig skolpersonal, samt att vid behov även upprätta och delta i samverkan med hälso- och sjukvård (SFS: 2022:1315). Skolkuratorn arbetar inte behandlande, utan ska istället lotsa den unge vidare till öppenvård eller specialistvård (Socialstyrelsen, 2016). Skolkuratorn kan således arbeta med enskilda stödjande elevsamtal, kris-, motivations-, bearbetande eller rådgivande samtal under begränsad tid. I fråga om frånvaroproblematik poängteras i Skolverkets allmänna råd (2012) elevhälsans fortsatta fokus på förebyggande och hälsofrämjande arbete. Vidare beskrivs att elevhälsan i vissa fall kan behöva bistå i utredningsarbete kring skolfrånvaro, då problematiken inte tycks ha sin grund i skolrelaterade orsaker. Även Malin Green Landell beskriver i statens offentliga utredning (SOU:2016:94) att elevhälsans arbete och dess funktion som förebyggande, hälsofrämjande och åtgärdande är i behov av ytterligare konkretisering i lagtext. I sitt utlåtande till samma utredning beskriver Sveriges Kommuner och Landsting (idag Sveriges Kommuner och Regioner, SKR) (2017) å andra sidan att tydliga redogörelser och konkretisering av elevhälsans arbete varken är möjligt eller lämpligt i lagtext. Det hävdas istället att det skulle riskera att flytta fokus från att hitta lösningar för varje elev och skola utifrån dess behov till att uppfylla de ökade kraven i skollagen, vilka inte alltid speglar verkligheten.

Arbetet kring problematisk skolfrånvaro

I *Vänd frånvaro till närvaro - guide för systematiskt skolnärvaroarbete i kommuner* redogör SKL (2013) för framgångsfaktorer vid skolnärvaroarbete. Däribland nämns goda relationer, rutiner och systematiskt förbättringsarbete samt samverkan. Goda relationer syftar till att belysa den förebyggande effekt som god relation och arbetsallians mellan skola, elev och hem har. Häri kan information flöda mellan hem och skola, vilket ökar en ömsesidig tilltro och skolnärvaroarbetets legitimitet hos vårdnadshavarna understryks som en avgörande faktor vid arbetet med enskilda elever. Det är även av stor vikt att närvaroarbetets rutiner är väl förankrade inom skolan, såväl hos lärare som hos annan personal och i elevhälsan. Dessutom poängteras att samma rutiner ska vara kända också för vårdnadshavare, elever och andra samverkansaktörer i samhället. Rutiner hjälper även till att upprätthålla systematiskt förbättringsarbete samt utvärdering och mätning av både hur situationen ser ut och hur elevers närvaro förändras över tid. Samverkan hänvisar till att frånvaroproblematik sällan är ett angeläget problem bara för skolan, utan att arbetet ofta kräver samverkan mellan olika samhällsorganisationer och sektorer. Häri understryks dessutom att samsyn är en framgångsfaktor vid samverkan, både mellan professionella och mellan professionella och icke-professionella.

Centrala begrepp

Nedan följer definitionerna av studiens centrala begrepp. Detta för att klargöra vilken definition av begreppen jag använder mig av - för att läsaren ska förstå dess innebörd inför kommande delar av studien. *Samverkan* är det mest centrala begreppet i studien och utgör också det fenomen som kommer att studeras. Det är även av vikt att tydliggöra vilka *barn och unga* som beskrivs i studien, då den generella definitionen av barn är 0-18 år. I föreliggande studie är fortsättningsvis definitionen en annan utifrån studiens avgränsningar till kuratorer inom grundskolan. Problematisk skolfrånvaro är sedan tidigare mer eller mindre definierat i studiens bakgrund och det görs därför inte någon ytterligare definition i följande avsnitt.

Samverkan

Danermark (2007) poängterar vikten av att tydligt särskilja samverkan från samarbete. Samarbete beskrivs som något vi tillsammans med andra gör dagligdags, utan att egentligen fundera över det – hela vårt sociala liv bygger på samarbete mellan människor. Samverkan å andra sidan innebär att personer, ofta från olika organisatoriska positioner, med olika utbildning och regelsystem, arbetar mot ett gemensamt mål. Danermark (2007) definierar fortsatt samverkan som “medvetna, målinriktade handlingar som utförs tillsammans med andra i en klart avgränsad grupp avseende ett definierat problem och syfte” (s. 15).

Axelsson och Bihari Axelsson (2013) redogör för att grundläggande för begreppet samverkan och dess innebörd är att gränser på ett eller annat sätt överskrids. Vilka gränser som överskrids beror fortsatt på vilken typ av samverkan som görs gällande. Fortsatt beskriver författarna att de olika samverkantyperna är kumulativa vad gäller att intersektoriell samverkan innefattar också interorganisatorisk samverkan, eftersom samverkan mellan olika samhällssektorer innebär att också olika organisationer samverkar. Fortsatt innefattar interorganisatorisk samverkan också interprofessionell samverkan, dvs. samverkan mellan olika professioner och yrkesgrupper i de aktuella organisationerna. Slutligen innefattar interprofessionell samverkan också interdisciplinär samverkan, vilket innebär samverkan mellan olika discipliner och kunskapsområden.

Ovan har jag syftat till att redogöra för olika typer av samverkan och hur de tillsammans är kumulativa, samt hur samverkan kan ses som en integrationshandling. Begreppet samverkan kommer att användas genomgående i uppsatsen och det är därför av stor vikt att tydliggöra vad som menas med begreppet. I uppsatsens fortsatta framställan görs ingen skillnad på de olika typerna av samverkan (intersektoriell, interorganisatorisk, interprofessionell och interdisciplinär) utan begreppet används som ett brett begrepp och innefattar samtliga av de olika samverkantyper som sker i och mellan skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård. Den huvudsakliga definitionen som används är således den ovan nämnda, konceptualiserad av Danermark (2007).

Barn och unga

Barn och unga är ett begrepp som används genomgående i studien. Eftersom studiens avgränsning är grundskola, menas med barn och unga alla de barn och unga som går i svensk grundskola (åk. 1-9). Åldern varierar i regel således mellan 6-16 år

Tidigare forskning

I följande avsnitt presenteras tidigare forskning som anses relevant för föreliggande studie. Samverkansforskning på området människobehandlande organisationer är idag ett ytterst aktuellt område och mycket av den forskning som produceras fokuserar på hindrande och främjande faktorer för samverkan. Avsnittet presenteras utifrån underrubriker som syftar till att sammanfatta och tydliggöra vilka aspekter som påverkar samverkansarbetet. En del av den tidigare forskningen lyfter framförallt exempel på avgörande faktorer för framgångsrik samverkan. Mycket av de olika artiklar och rapporter som används är dessutom relativt samstämmiga. Problematisk skolfrånvaro utgör studieenheten där samverkan som studieobjekt ska studeras. Eftersom samverkansstudier kring just problematisk skolfrånvaro är begränsade förekommer framförallt studier om samverkan mellan människobehandlande organisationer i allmänhet. Ändock behandlas samtliga av de organisationer och verksamheter som vanligtvis samverkar kring problematisk skolfrånvaro.

Hinder för samverkan

Olikheter i organisationernas kultur och förståelser

Danermark och Kullberg (1999) beskriver att skilda förklaringsmodeller mellan olika organisationer och sektorer till viss del har sin grund i att skilda yrkesfält har olika ställning som vetenskap. Hälso- och sjukvård har till exempel en tydligt biopsykosocial förklaringsmodell med en eller några få mer framträdande och dominerande tolkningar. I kontrast till detta beskrivs socialt arbete som ett fält som saknar ställning som vetenskap, vilket gör att det istället influeras av olika vetenskapliga discipliner. Sociologi och psykologi är två framträdande sådana, vilka har direkt inverkan på vilka förklaringsmodeller professionen har för att förstå det aktuella problemet samt hur det bäst avhjälps. Kopplat till ämnet problematisk skolfrånvaro innebär detta i praktiken att professioner inom skolan tenderar att se på ett problem som ett pedagogiskt, medan kuratorer och socialtjänst med stor sannolikhet kommer att se problemet som ett psykologiskt eller socialt problem. Även Malin Green-Landell redogör i *Saknad! Uppmärksamma elevens frånvaro och agera* (SOU 2016:94) för att olika förståelser och missriktade insatser riskerar att försvåra för samverkan. Förklaringen och därmed lösningen på elevens problematiska skolfrånvaro skiljer sig mellan olika aktörer och riskerar att leda till att fel insatser sätts in.

Negativa attityder

Mycket annan samverkansforskning lyfter personliga, men också professionella attityder och synsätt som påverkansfaktorer för samverkansarbete mellan människobehandlande organisationer (Ek et al., 2017; Englund, 2017; Widmark et al., 2016; Moncatar et al., 2021). Moncatar et al. (2021) beskriver att implementering och genomförande av interprofessionell samverkan bland annat begränsas av personliga värderingar och övertygelser samt brist på tillit och ömsesidig respekt. Även Widmark et al., (2016) har undersökt attityder, men utifrån teorin om sociala representationer och hur dessa påverkar samverkansarbetet mellan socialtjänst, ungdomshälso- och sjukvård och skola. Författarna redogör för att professionella kollektiva föreställningar och förväntningar om varandra har en tydlig påverkan på samverkansarbetet. Analysen visar både på sociala representationer i form av hur socialtjänst, skola och hälso- och sjukvård ser på varandra men också hur de tror att motparten ser på den egna verksamheten. Ofta genomsyras uppfattningarna och förväntningarna på samverkansparten av negativa föreställningar och brist på tillit, vilket begränsar också samverkansparternas benägenhet att kommunicera med varandra. Eftersom kommunikation är en avgörande aspekt för samverkan (se bl.a. Ek, et al., 2017) blir således professionellas ovilja direkt hämmande för samverkan. Anmärkningsvärt är dessutom att flera av de kollektiva föreställningar som professionen har kring vad andra parter anser om dem (vad "andra" tycker om oss), stämmer överens med vad andre part faktiskt tycker.

Attityder kan vidare kopplas också till samverkan mellan professionella och icke-professionella, inte minst vid skolproblematik. Trancă (2020) redogör i sin studie om socialarbetarens roll i skolan och svårigheter vid skolavhopp, för att många svårigheter vid samverkan mellan skola och hem ligger i vårdnadshavares attityder till skolväsendet. Många gånger beskrivs att de elever som har svårt att upprätthålla skolgången har föräldrar som inte själva haft en fungerande skolgång. Detta påverkar föräldrarnas benägenhet att själva se skolan som viktig och att motivera sitt barn till att återgå till eller att fullfölja sina studier. Inte sällan blir resultatet av en bristfällig relation till skolväsendet också misstro till skolan, vilket är ett direkt hinder för det relationsarbete som krävs för att bygga allians mellan skolpersonal, vårdnadshavare och elev. Vidare påverkar detta i vilken utsträckning de inblandade lyckas erhålla samsyn kring problemet och dess möjliga lösning.

Organisatoriska förutsättningar

Organisationer skiljer sig från varandra i fråga om vilka lagar som reglerar verksamheten, hur organisationen är uppbyggd, vilka organisatoriska och mänskliga resurser som finns samt i hur målformuleringar ser ut. Detta medför inte minst olika förutsättningar för samverkan (Rosvall & Norrström, 2016; Ek et al., 2017; Moncatar, et al., 2021; Runesson & Ahlström, 2021). Nordström et al., (2016) beskriver att samverkan enligt SIP (samordnad individuell plan), trots sin mer eller mindre tydliga struktur, är kantad av svårigheter. Det uppstår bland annat problem på grund av att verksamheter har olika tidsramar och prioriteringar, vilket sätter ramen också för i vilken utsträckning samverkan kan ske. Dessutom beskrivs att svårigheter uppstår när

olika verksamheter går in i samverkansarbetet med skilda agendor, vilket riskerar att kullkasta hela samverkansarbetet som i grund och botten bör baseras på gemensamma mål.

Även i internationell forskning beskrivs organisatoriska förutsättningar påverka samverkan i stor utsträckning. Moncatar et al., (2021) redogör i sin studie om samverkan inom äldreomsorgen i Filippinerna för att bristen på utarbetade rutiner påverkar samverkansarbetet ytterst negativt. Skilda organisatoriska strukturer och förutsättningar kan relateras också till de delar av världen där samverkan är ett mer etablerat arbetssätt. Hindrande omständigheter gällande organisatoriska förutsättningar beskrivs även av Runesson och Ahlström (2021). Deras studie är genomförd på området äldreomsorg men i svensk kontext, där bristen på rutiner och styrning i första hand relateras till avsaknaden av nationella, regionala och kommunala riktlinjer för samverkansarbete kring den specifika målgruppen (äldre med intellektuell funktionsnedsättning). Detta kan relateras till problematisk skolfrånvaro, som också det är ett område som enligt Malin Green-Landell är i behov av tydligare nationella riktlinjer och ansvarsfördelning (Ifous rapportserie 2021:2). Runesson och Ahlström (2021) redogör fortsatt för att oklarheter relaterat till prioriteringssvårigheter ofta beror på strukturer, regler, ekonomi och gränsdragningar inom den egna verksamheten, vilka alla kan relateras till organisatoriska förutsättningar. Detta i sin tur, riskerar att leda till att professionella istället för att leta möjligheter att överbrygga gränser eller utmana organisatoriska uppfattningar och strukturer, prioriterar bort samverkan till förmån för att göra sitt bästa inom den egna verksamhetsramen, vilket upprätthåller arbete i stuprör och organisatorisk slutenhet (Runesson & Ahlström, 2021; Moncatar et al., 2021; Rosvall & Norrström, 2016).

Makt

Hart (2011) beskriver i sin kortrapport makt- och statusrelationer som "elefanten i det interprofessionella rummet" (s. 373), vilket kan relateras till Widmark et al.'s (2016) påstående om att den som inte erkänner makten som en påverkansaspekt i samverkansarbetet är dömd att misslyckas. I relation till detta beskriver Ek et al. (2017) i sin studie om intersektoriell samverkan kring barn och unga som inte går till skolan att en utmärkande problemfaktor för samverkansarbetet är just makt- och statuskillnader. I detta avseende är läkarens (BUP) prevalens en viktig aspekt, där makt och mandat har ett tydligt samband när det kommer till tolkningsföreträde och beslutanderätt över insatser. Statuskillnader mellan professioner beskrivs ha ett historiskt ursprung och tycks bero på att vissa yrken genom tiden blivit förknippade med en mer relevant och värdefull kunskap än andra. Fortsatt beskrivs att dessa uppfattningar mer eller mindre medvetet lever kvar också i dagens samhälle, där hälso- och sjukvård beskrivs som en traditionellt hierarkisk organisation. Detta påverkar i sin tur de olika professionernas status i relation till varandra. I regel behandlas begreppet makt kopplat till negativa associeringar relaterat till samverkan, där makt- och statuskillnader tenderar att begränsa statussvaga aktörers handlingsutrymme och inflytande (Ek et al., 2017; Nordström et al., 2016; Runesson & Ahlström, 2021; Englund, 2017). I relation till detta lyfter även Hesjedal et al., (2015) att professionellas känsla av jämlikhet är en grundläggande förutsättning för framgångsrik samverkan.

I kontrast till ovanstående resonemang, om makt som en negativ aspekt kopplat till samverkansarbete, finns det å andra sidan även de som hävdar motsatsen. Rosvall och Norrström (2016) redogör för att de makthierarkier som blir synliga i samverkan mellan utomstående aktör (habiliteringens specialpedagoger) och skola också kan ha en neutraliserande funktion på makthierarkierna mellan skolans specialpedagoger, annan skolpersonal och föräldrar. Framförallt i situationer då skolans specialpedagoger anser sig ha samma kompetens som habiliteringens, men saknar mandat gentemot annan skolpersonal eller vårdnadshavare. Detta beskrivs utifrån exempel där skolans specialpedagog informellt saknar mandat att fatta beslut om insatser utifrån sin roll som skolbaserad specialpedagog, utan behöver stöd av habiliteringens specialpedagog för att få till stånd en förändring. Habiliteringens specialpedagoger intar då en mer rådgivande roll, där samma insatser föreslås och tas emot av övrig skolpersonal och vårdnadshavare på ett annat sätt på grund av skillnaden i status mellan de båda specialpedagogerna.

Möjligheter vid samverkan

Även om mycket tidigare forskning till stor del fokuserar på olika typer av problemmekanismer och hinder vid samverkan, finns det även dem som framhåller avgörande faktorer för också framgångsrik samverkan. Exempel på främjande faktorer för samverkan beskrivs som personligt engagemang, positiv atmosfär för samverkan, kommunikation och kunskap om samverkande parter och dess skilda förutsättningar (Hesjedal et al., 2015; Englund, 2017; Nordström et al., 2016; Ek et al., 2017).

Positiv atmosfär och jämlikhet

En positiv atmosfär är framförallt relaterat till upplevelser av jämlikhet och går i linje med respondenternas beskrivning av maktstrukturer som direkt missgynnande för samverkan (Hesjedal et al., 2015). Ek et al., (2017) beskriver att ett sätt att motverka missgynnande maktstrukturer är att utforma en gemensam kunskapsbas. Detta eftersom ojämna maktstrukturer ofta uppstår som ett resultat av okunskap om varandras kunskaper och förutsättningar.

Gemensam kunskapsbas och förståelse för varandras olikheter

En gemensam kunskapsbas innefattar gemensam språkanvändning och kunskap om varandras förutsättningar (Ek et al., (2017). Den syftar till att föra samman de olika pedagogiska, sociala och psykiatriska perspektiven. Detta stämmer väl överens med också Runesson och Ahlströms (2021) beskrivningar av att kunskaper som dessa bidrar till en tydlig överblick och förståelse för varandras olikheter, vilka professionella sedan kan dra nytta av i det gemensamma arbetet. Kunskapsbasen beskrivs som ovan nämnt även som motverkande mot ojämna maktstrukturer, vilket även det skapar bättre förutsättningar för en fungerande samverkan (Ek et al., 2017). Samtidigt krävs för att detta ska uppnås att samtliga parter deltar i produktionen av kunskapsbasen och genomförandet av samverkan. Detta förutsätter att samtliga parter också

har tid för samverkan. Genom en fungerande kommunikation erövrar professionella kunskap om andra verksamheter och professioners synsätt, behandlingsmetoder och logiker. Sammantaget gör detta att professionella i förlängningen kan förskjuta eller kanske till och med överlappa varandras verksamhetsgränser för att täcka upp för tidigare falluckor. Resonemanget om kommunikation som avgörande för samverkan stämmer väl överens också med annan forskning på området (Englund, 2017; Nordström et al., 2016; Runesson & Ahlström, 2021).

Framgångsrika allianser

Basic (2018) har i sin studie identifierat interaktiva mönster i skapandet och upprätthållandet av samstämmiga triader vid samverkan kring unga i institutionsvård i Sverige. Resultatet visar på att triader som skapas mellan professionella och utomstående (ungdomar eller anhöriga) många gånger skapas för att neutralisera tidigare konflikter eller spänningar mellan olika parter. Triadens funktion som lindring av spänningar och intressekonflikter är fortsatt vad som beskrivs känneteckna "gränstriader" (allianser mellan professionella och icke-professionella). På mellanorganisatorisk nivå beskrivs att yrkesidentiteter skapas och omskapas både genom interaktion och genom att distansera sig från och utesluta andra parter. På samma sätt konstrueras och rekonstrueras även framgångsidentiteter hela tiden i mötet mellan professionella. Dessa framgångsidentiteter och faktorer uppstår i det vardagliga gemensamma arbetet i form av både konflikter och kollektiva ansträngningar mot det gemensamma målet. Sociala interaktioner beskrivs slutligen också som en bidragande faktor till en ökad upplevelse av förtroende och motivation hos de samverkande parterna, vilket i sin tur skapar organisatorisk produktivitet.

Negativa faktorer kan ses ur ett annat ljus

Englund (2017) redogör till skillnad från annan forskning för att skilda regelverk mellan organisationer och verksamheter inte behöver ses som ett hinder för samverkan. I sin avhandling om samverkansprocessen kring barn och unga som far, eller riskerar att fara illa, beskriver hon istället att respondenterna beskriver olikheter som främjande för samverkan. Utifrån detta kan det antas att de samverkande parterna, för att uppleva dessa fördelar, uppfyller flera av de andra faktorer som annars riskerar att påverka samverkan negativt - såsom ömsesidig respekt och tillit, grundläggande kunskap om varandras skilda organisatoriska förutsättningar. Ytterligare utmärkande drag i Englunds avhandling är att påverkansfaktorer i högre utsträckning beskrivs som positiva och främjande för samverkan i de samverkansprojekt och tiden efter dem, som varit föremål för hennes avhandling. Mycket annan samverkansforskning beskriver istället, i första hand påverkansfaktorer som hämmande för samverkan, vilket talar för att mycket av de påverkansfaktorer som omgärdar samverkan i grund och botten är två sidor av samma mynt. Att de faktorer som ofta beskrivs som hinder utifrån rätt förutsättningar också kan vändas till främjande faktorer och framgångsrik samverkan.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis visar tidigare forskning att samverkan inom och mellan människobehandlande organisationer påverkas av flertalet olika faktorer. De mest framträdande handlar om olikheter i organisatoriska förutsättningar vad gäller både resurser, lagar och regler, kultur och skilda förståelser. Dessutom beskrivs möjligheterna till samverkan påverkas av maktstrukturer samt individuella och kollektiva attityder till både samverkan som företeelse och objektet för samverkan. Slutligen redogör flertalet forskare för att samverkan är direkt avhängig tydlig struktur, rutiner och kunskap om andre part. Beskrivande för forskningsområdet är att det mer eller mindre är två sidor av samma mynt, då flera av de negativa påverkansfaktorer som beskrivs utifrån rätt förutsättningar kan bli också främjande. Exempel på detta är hur brist på rutin och struktur hämmar samverkan, medan tydlig sådan främjar densamma. Trots att det finns mycket och relativt samstämmig forskning kring samverkan som fenomen, finns det ytterst lite forskning på samverkan kopplat till just problematisk skolfrånvaro. Föreliggande studie syftar därför till att fylla delar av denna kunskapslucka, vilket är högst relevant utifrån att problematiken är relativt ny, stor och än växande i dagens samhälle. Ny forskning på och kring ämnet skapar därför förutsättningar att förebygga långtgående negativa konsekvenser för både individ och samhälle.

Sökord och databaser

En del av studiens tidigare forskning och artiklar har hämtats med hjälp av Högskolan Västs biblioteks söktjänst. I första hand användes databasen Sociology Source Ultimate, men även databasen ERIC utifrån studiens inriktning på skolsocialt arbete. En stor del av forskningen har även hittats med hjälp av andra forskningsartiklar, avhandlingar och rapporter och dess referenslistor.

Sökord: Cooperation, collaboration, team-work, school absentism, school absesteem, school refusal, truancy, limitations och possibilities.

De olika sökorden har använts enskilt och i olika kombinationer, med och utan trunkering. I studien används både nationell och internationell forskning om samverkan, för att få en så bred och nyanserad bild som möjligt av det studerade fenomenet.

Teori/Teoretiska utgångspunkter

I följande avsnitt redovisas uppsatsens teoretiska utgångspunkt. Olika teorier om samverkan karaktäriseras av forskares fokusering på olika aspekter av samverkan. Fortsättningsvis baseras uppsatsens analys på teoretiska antaganden om mekanismer och strukturer i samverkansprocessen enligt *ROS-modellen* (Danermark & Kullberg, 1999; Danermark & Germundsson, 2007, 2013) och kompletteras av Huxham och Vangens (2004) *Theory of Collaborative Advantage* för att i första hand lyfta in också maktaspekten. Danermark (2004) beskriver att makt sällan är något som diskuteras i samband med samverkan, men att den trots allt är ständigt närvarande i alla möten mellan människor - inte minst vid samverkansarbete.

Makt behandlas ofta med hjälp av andra begrepp i relation till samverkan, där mer vanligt förekommande begrepp är handlingsutrymme, inflytande, delaktighet och kontroll.

ROS-modellen

Danermarks och Germundssons (2007, 2013) teoretiska utgångspunkt utgår ifrån att samverkan påverkas av tre olika problemmekanismer; *regelverk*, *organisatoriska strukturer* och *synsätt*. Mekanismerna hade sin framväxt i ett samverkansprojekt mellan Försäkringskassan, psykiatrin och socialtjänsten kring personer med missbruk och psykisk störning (se Danermark & Kullberg, 1999). Mekanismerna utvecklades senare till det som enligt Danermark och Germundsson (2007, 2013) kallas för ROS-modellen. För att tydligt beskriva den teoretiska och analytiska utgångspunkten enligt ROS-modellen ämnar jag att fortsättningsvis redogöra för var och en av mekanismerna, vad de inbegriper samt hur de påverkar samverkan. Modellen syftar i huvudsak till att redogöra för hur grundläggande problem i samverkan ska upptäckas och undanröjas, samt hur problem i samverkansprocesser, trots att de inte går att undanröja, ska hanteras.

Regelverk innebär att samverkan mellan skilda samhällssektorer och organisationer skiljer sig mycket från samverkan inom en och samma organisation eller verksamhet. Inte minst på grund av att en och samma organisation ofta lyder under samma lagstiftning (Danermark & Kullberg, 1999). Mellan organisationer och sektorer råder det inte sällan skillnad vad gäller både lagstiftningens form, dess målsättningar och räckvidd.

Utöver att den grundläggande lagstiftningen skiljer sig, innefattar även regelverk som mekanism andra externa och interna reglerande faktorer (Danermark & Germundsson, 2007, 2013). De externa innefattar såväl anvisningar, myndighetsdirektiv och styrdokument som varje organisation är underkastad. Dessutom finns ofta en rad olika informella styrmekanismer, såsom en informell beslutsordning och kulturella traditioner. Sammanfattningsvis samverkar samtliga styrmekanismer vid hantering av, och utbyte av information mellan olika verksamheter utifrån ett flertal olika faktorer kopplat till organisationens regelmässiga förutsättningar.

Organisatorisk struktur innefattar antaganden om att varje verksamhet organiserar sin verksamhet på det sätt som bäst stämmer överens med det organisatoriska uppdraget. Danermark och Germundsson (2007, 2013) beskriver mekanismen som omfattande, där regelverket och organisatoriskt uppdrag utgör grundstenar och ramen för hur verksamheten bäst organiseras. Detta påverkar i sin tur i vilken utsträckning varje part kan organisera sin del vid samverkan. Fortsättningsvis kan sättet att organisera sig utgöra hinder för samverkan mellan verksamheter. Framförallt om organisatoriska förankringsprocesser ser olika ut, eller i de fall det geografiska avståndet och utbredningen skiljer sig.

Synsätt innefattar dels samverkansparters skilda kunskaper, förklaringsmodeller och förståelser av objektet för samverkan – i föreliggande studie barn och unga i problematisk skolfrånvaro – och dels samverkan som fenomen och process (Danermark & Germundsson, 2007, 2013). Danermark och Germundsson (2013) beskriver att den tredje och sista mekanismen skiljer sig från övriga i mån av att den är interaktionell och kopplad till själva mötet mellan samverkande parter.

Mekanismen innefattar dessutom frågor om ömsesidig tillit och respekt (Danermark & Germundsson, 2013). Avslutningsvis inbegriper mekanismen också kunskap och förståelse för varandras skilda förutsättningar och villkor för samverkan. Enligt Danermark och Germundsson (2007) är förekomsten av samsyn central vad gäller både arbetssätt och objektet för samverkan. Inte minst påverkar detta huruvida ansvarsfördelningen för samverkan delas upp på lämpligt vis. Författarna poängterar slutligen att mycket av tidigare samverkansforskning belyser denna typ av mekanism som en avgörande faktor för att samverkansprocessen ska fungera.

The Theory of Collaborative Advantage

I syfte att också kunna analysera studiens data utifrån ytterligare påverkansfaktorer för samverkan tillämpas Huxams och Vangens (2004) *Theory of Collaborative Advantage* (teori om samverkanfördelar). Med utgångspunkt i att det för de verkliga fördelarna med samverkan krävs att något måste uppnås som inte annars kunnat uppnås av någon av organisationernas isolerade agerande, syftar teorin till att redogöra för sju perspektiv som alla på olika sätt påverkar samverkansarbetet. Perspektiven benämns som *gemensamma mål, makt, förtroende, medlemsstrukturer, ständig förändring, ledarskap* och *ledarskapsaktiviteter*.

Fortsatt har jag valt att avgränsa mig till tre av dessa perspektiv; *gemensamma mål, makt* och *ledarskap*. Anledningen är att jag anser att dessa tillför ytterligare dimensioner till min analys och att de bidrar med användbar förståelse och kunskap för att besvara studiens syfte och frågeställningar. Nedan följer en genomgående redogörelse av de valda perspektiven.

Gemensamma mål härleds till att tre olika typer av mål kan urskiljas vid samverkansarbete; gemensamma, organisatoriska och individuella (Huxham, 2003; Huxham & Vangen, 2004). Önskvärt är att samtliga typer av mål överensstämmer vid samverkansarbete för att underlätta för samsyn vad gäller målet för samverkan. Å andra sidan är detta en sällsynt förekomst, då skilda organisationer inte sällan har oförenliga mål. Organisatoriska förutsättningar utifrån kunskap, resurser och syften med samverkan skiljer sig ofta mellan samverkansparter. Organisatoriska och individuella skilda mål riskerar att skapa ogynnsamma förutsättningar för gemensamt arbete och leder ofta till intressekonflikter, förvirring och missförstånd. Det är därför av stort värde att samverkansparter är medvetna om dessa olikheter för att under arbetets gång ges bättre förutsättningar att navigera bland de potentiella problem som kan uppstå.

Makt symboliserar att maktrelationer är ständigt närvarande vid samverkansarbete och sker då ofta på mikronivå (Huxham, 2003; Huxham & Vangen, 2004). Inte sällan går det att urskilja någon eller några aktörer som besitter mer mandat eller inflytande än andra aktörer i samverkansarbetet. Det kan till exempel röra sig om vem som initierar samverkan, eller vem som bestämmer villkoren för när, vart och hur samverkan ska ske. Makten är å andra sidan dynamisk och skiftar mellan de olika samverkansparterna. Med utgångspunkt i samverkansaktiviteter kan exempelvis aktörer med mycket kunskap inom ett kunskapsområde besitta makt och mandat att fatta beslut i den aktuella frågan, medan samma person har betydligt mindre makt inom ett annat kunskapsområde.

Ledarskap beskrivs ha en betydande funktion vid samverkan. Ändock beskrivs att de mer traditionella hierarkierna inte är lika närvarande i samverkansarbetet (Huxham & Vangen, 2004). Därför lämpar det sig bättre att se på ledarskap ur en mer allmän mening kopplat till samverkan, snarare än utifrån olika aktörers officiella befattningar. Utifrån detta perspektiv behandlas istället de mekanismer som leder fram till ett resultat av samverkan och vad det är som faktiskt får saker att hända. Utifrån detta resonemang är ledarskap inte bara något som antas av olika aktörer, utan handlar också om hur strukturer och processer inom olika samverkansformer har betydelse. En viss struktur kan till exempel tillåta samtliga samverkansparter att ta del av agendan, medan den samtidigt kan begränsa vissa aktörer att ha direkt inflytande över den. Dessutom påverkas också processer inom samverkan utifrån på vilket sätt kommunikation sker – genom täta möten, via e-post eller per telefon. Fortsättningsvis beskriver Huxham och Vangen (2004) att agendan naturligtvis också kan styras av deltagande aktörer vid samverkan, men då framförallt utifrån informella ledare framför uttalade ledare utifrån dess formella position.

Teoridiskussion

Avsikten med att använda ROS-modellen som en del av analysverktyget har varit att framhäva faktorer och mekanismer som skapar förståelse för föreliggande studies syfte. Danermark (2005) menar att professionella behöver vara medvetna om de tre påverkansfaktorerna och att en utifrån dessa behöver identifiera, lyfta fram och diskutera dess påverkan för samverkan för att uppnå framgångsrik sådan. En kritik jag vill lyfta mot ROS-modellen är avsaknaden av maktperspektiv. Det är en aspekt som Danermark (2004) sedan tidigare varit noga med att poängtera som central inom samverkansarbetet. Därför har jag valt att komplettera detta med hjälp av Huxhams och Vangens (2004) teori om samverksanfördelar. Denna teori har hjälpt mig att lyfta fram aspekter av samverkan som ROS-modellen inte tar hänsyn till samtidigt som den täcker upp också för vissa perspektiv i Huxham och Vangens teori. Utifrån de utvalda perspektiven kan skilda främjande och hämmande faktorer för samverkan urskiljas. Detta har hjälpt till att få syn på likheter och skillnader också i respondenternas beskrivningar av möjligheter och begränsningar vid samverkan. En svaghet som jag ser i teorin om samverkansanfördelar är att de olika perspektiven i viss mån överlappar varandra och hänger samman. Detta gör det svårt att separera dem från varandra vid en analys. Ett exempel är att

jag anser ledarskap och makt i viss mån täcker också varandra, vilket gör det svårt att motivera varför de ska separeras. Det samma gäller även ledarskap och ledarskapsaktiviteter, som hade kunnat kombineras för att skapa mer logik och tydlighet.

Min uppfattning är att samverkansteori i allmänhet präglas av vissa svårigheter i fråga om att skilja det teoretiska perspektivet från praktikteori. Detta eftersom de tankar som det teoretiska perspektivet innefattar, ligger väldigt nära också hur det ser ut i praktiken.

Metod

Kvalitativ ansats

Studien har genomförts med hjälp av kvalitativ ansats eftersom jag anser det vara lämpligt med utgångspunkt i studiens syftesformulering med tillhörande frågeställningar. Studien intresserar sig framförallt för professionellas uppfattningar och erfarenheter av samverkansarbetet kring problematisk skolfrånvaro. Bryman (2018) redogör för att den kvalitativa forskaren intresserar sig just för individens subjektiva upplevelser och sättet hen tillskriver sin omvärld mening. Därför bidrar en kvalitativ ansats med möjligheten att synliggöra respondenternas uppfattningar och erfarenheter av det studerade fenomenet (samverkan i kontexten problematisk skolfrånvaro) med fokus på de ord som används och den mening respondenterna tillskriver dem i sina redogörelser. I motsats utgår en kvantitativ ansats från positivistiska tankar, kvantifierbara data och antagandet om en absolut och objektiv sanning, vilket inte är en meningsfull utgångspunkt i min studie.

En begränsning som den kvalitativa ansatsen medför är att studiens resultat inte är generaliserbart i samma utsträckning som kvantitativa resultat, vilka baserar sig på större urval (Bryman, 2018). Således är den kvalitativa forskningen begränsad till sin kontext. Jag är därför avhållsam i mina påståenden om att studiens data skulle vara generaliserbar, utan ämnar istället att åskådliggöra mina respondenters upplevelser och uppfattningar. Ytterligare kritik som riktats mot kvalitativ forskning är att den har bristande transparens, eftersom det inte alltid tydligt framgår hur och vad en kvalitativ forskare har gjort för att komma fram till sina slutsatser (Bryman, 2018). Dessutom beskrivs att det också sällan är tydligt klargjort hur den kvalitativa forskaren gjort för att analysera sitt material. Jag förstår kritiken, men vill hävda att jag med vetskap om detta ämnar att på ett så tydligt sätt som möjligt redogöra för hur jag gått tillväga också i studiens analysprocess för att öka möjligheten till transparens.

Kvalitativ intervju

Studiens empiri har samlats in med hjälp av kvalitativ intervju. Enligt Kvale och Brinkman (2014) liknar den kvalitativa forskningsintervjun ett vardagligt samtal, förutom att den utifrån dess professionella inriktning har ett syfte och inbegriper en specifik frågeteknik. Tekniken är fortsättningsvis varken ett helt öppet vardagligt samtal eller ett slutet frågeformulär likt vid den kvantitativa forskningsintervjun. Den kvalitativa intervjun, oavsett dess form, syftar till att tolka och förstå respondenternas upplevelser av ett specifikt fenomen med hjälp av dess egna och fria beskrivningar. Kvalitativa intervjuer bidrar därför med möjligheten till rika och fylliga

beskrivningar, vilket är en fördel utifrån mitt syfte att på ett nyanserat sätt undersöka och redogöra för mitt forskningsobjekt. Fortsatt påverkas den kunskap som produceras i den kvalitativa intervjusituationen av sin kontext, samt ett språkligt, narrativt och pragmatiskt samtalsförhållande. Denna syn skiljer sig från positivistisk, kvantitativ forskning, där forskaren istället söker redan given kunskap.

En annan lämplig metod för studiet av mitt valda fenomen skulle kunna vara deltagande observation, eftersom den genererar en komplex bild av verkligheten (Bryman, 2018). Medan intervjun baseras på muntliga berättelser hade jag istället deltagit i den verkliga miljön vid en deltagande observation. Detta hade möjliggjort för mig att observera också icke verbala beteenden och signaler. Å andra sidan beskrivs att forskare som använder sig av deltagande observation ofta behöver komplettera sin data med någon typ av intervju för att få syn på också sådant som inte kan observeras. Deltagande observation kan alltså aldrig besvara frågor som rör andras uppfattningar av ett fenomen eller en företeelse. Föreliggande studies frågeställningar intresserar sig dessutom för professionellas erfarenheter av samverkan, attityders betydelse för densamma samt uppfattade hinder och möjligheter, vilka är svåra att besvara med deltagande observation och där det mest tjänliga sättet att inhämta kunskap är att fråga respondenterna (Bryman, 2018). Ytterligare en fördel med intervju framför deltagande observation är att den tar mindre tid i anspråk, trots att även transkribering är tidskrävande. Dessutom påverkar intervjuer, i relation till deltagande observation, människors liv i mindre utsträckning eftersom observationer kan bli mycket påträngande.

Semistrukturerad intervju

Vidare har semistrukturerad intervju använts som verktyg för att samla in studiens data. Intervjuformen har givit deltagare i studien stor möjlighet att utforma svaren utifrån sin egen tolkning av vad som är viktigt och betydelsefullt. Detta beror främst på intervjuguidens mer eller mindre ospecifika struktur som möjliggör för forskaren att fånga upp och följa också andra lösa trådar än de teman som intervjuguiden anger. Bryman (2018) beskriver att forskare som har mer eller mindre tydliga och specifika frågeställningar har stor nytta av att använda sig av semistrukturerad intervju med tillhörande intervjuguide, eftersom denna möjliggör för forskaren att också precisera tydligare intervjufrågor. Därför vill jag mena att semistrukturerad intervju är lämplig vid genomförandet av min studie utifrån frågeställningarnas tydliga avgränsningar till bland annat problematisk skolfrånvaro.

Urval

Urvalet för studien har varit målstyrt. Bryman (2018, s. 496) beskriver att ett målstyrt urval innebär att forskaren strävar efter att välja ut sina informanter med hänsyn till dess relevans för studiens syfte och frågeställningar. I föreliggande studie avgränsades urvalet till skolkuratorer inom grundskolan, där avsikten har varit att dessutom förhålla studien inom en och samma kommun. Detta för att undvika intervjuer via länk och för att få ett så beskrivande resultat som möjligt i ett avgränsat geografiskt område. Studiens urval innefattar fem skolkuratorer med en erfarenhet av skolkuratativt arbete på mellan 1-25 år. Anledningen till att erfarenheten har en

stor bredd beror på att majoriteten av de informanter som tackade ja till att delta har varit relativt nya i sin roll som skolkurator, med 1-4 års erfarenhet, medan en av kuratorerna har arbetat som skolkurator under större delen av sitt yrkesliv (i 25 år). Samtliga kuratorer har ändå en längre erfarenhet inom andra delar av fältet socialt arbete.

Under tiden för genomförandet av datainsamlingen fick jag frågan av en av de tillfrågade respondenterna att inkludera också socialpedagoger i skolan i mitt urval. Detta eftersom många av kuratorerna i den aktuella kommunen täcker flera skolor, vilket hade gjort det sårbart om en eller fler inte hade velat delta. I detta såg jag ett stort potentiellt värde, både utifrån att jag studerar till just socialpedagog, samt en potentiell möjlighet att få en bredare förståelse för forskningsfrågan med hjälp av flera professioner som arbetar skolsocialt. Trots detta valde jag att begränsa mitt urval av den enkla anledningen att jag genomfört studien själv. Om jag breddat mitt urval hade det genererat mer arbete både i fråga om tematisering och förberedelse, men även ett mer komplext arbete i resultat- och analysdel. Detta var något jag inte säkert skulle klara av på egen hand, vilket avgjorde frågan.

Förförståelse

Jag som genomfört studien har cirka tio års erfarenhet av socialt arbete från bland annat barnomsorg, som behandlare på HVB och som boendestödare inom LSS-verksamhet. Intresset för problematisk skolfrånvaro väcktes under Socialpedagogiska programmets verksamhetsförlagda utbildning, där jag genomförde 15 veckors praktik på en centralt organiserad elevhälsa. Arbetet på enheten fokuserades kring problematisk skolfrånvaro och under mina 15 veckor fick jag både medverka i arbetet direkt med ungdomar som befinner sig i långvarig skolfrånvaro, men jag fick även se ett flertal exempel på både framgångsrik och mindre framgångsrik samverkan. Under dessa veckor väcktes tanken att skriva examensarbetet om just problematisk skolfrånvaro, där mina erfarenheter av samverkan var en bidragande faktor till att undersöka vad som ligger till grund för just framgångsrik och misslyckad samverkan kring denna, många gånger, komplexa problematik.

Min förförståelse för problematiken kring samverkan och problematisk skolfrånvaro påverkar både vilka frågor jag ställer och hur jag tolkar svaren jag får. Jag vill hävda att den i stor utsträckning bidragit till att jag lyckats ställa frågor som är relevanta utifrån att jag har kunskap, om än begränsad, om vilka problem som är vanligt förekommande vid samverkansarbetet kring frånvaroproblematik. Min grundläggande förståelse för problematisk skolfrånvaro som fenomen har även givit mig en ökad förståelse för respondenternas redogörelser när det kommer till vissa uttryck och att mycket av den information som framkommit har varit enkel att relatera till mina egna erfarenheter. På detta sätt påverkar min förförståelse givetvis även min tolkning av respondenternas svar. Detta sätt att förhålla sig objektiv och medveten om sin subjektivitet inom kvalitativ forskning kallar Kvale och Brinkman (2014) för reflexiv objektivitet. Utifrån ett hermeneutiskt perspektiv kan en som forskare enbart göra välgrundade bedömningar utifrån den förförståelse eller de fördomar om forskningsobjektet som gör det möjligt att faktiskt förstå något. Istället för att förhålla sig objektiv i relation till forskningsobjektet, bör den kvalitativa forskaren således istället använda sig av sina tidigare kunskaper för att vinna insikt och förståelse för det studerade fenomenet. Här bör dessutom

nämnas att det är av stor vikt att forskarens subjektivitet skrivs fram och behandlas med transparens, för att forskningen fortsatt ska behålla sin trovärdighet utan risk för snedvridning.

Genomförande

I ett första skede togs en kontakt via mail med rektorer inom den aktuella kommunens grundskolor. Därefter kontaktades de även via telefon för att erhålla en snabbare återkoppling. Detta gjordes för att söka tillåtelse att kontakta skolans kurator för att ställa frågan om deltagande i studien. Därefter skickades informationsbrev (se bilaga 2) via mail till de kuratorer vars arbetsgivare godkänt kontakten. En första kontakt med de kuratorer som kunde tänka sig att delta i studien etablerades sedan via mail där vi tillsammans bestämde datum och tid för intervju. I ett fall kontaktades även en respondent via ett telefonsamtal för att bestämma träff.

En intervju genomfördes i respondentens hem och de övriga på informanternas arbetsplatser och samtliga under arbetstid. Informanterna fick således själva välja en plats som de ansåg lämpliga för intervjun. Vid intervjutillfällena användes en intervjuguide bestående av 15 färdigformulerade frågor (se bilaga 1). Samtliga frågor är utformade med utgångspunkt i studiens syfte och frågeställningar. Enligt Kvale och Brinkman (2014) beskrivs dessa frågor som inledande med syfte att möjliggöra för informanten att dela också spontana och nyanserade beskrivningar av sina erfarenheter och uppfattningar. Det öppnar även upp för respondenten själv att lyfta det som känns viktigt utan att styras av en systematisk struktur och schema för intervjun. Vid intervjutillfället användes diktafon för att möjliggöra för mig som intervjuare att aktivt lyssna på respondenternas svar, utan att samtidigt behöva ta anteckningar. Detta gav mig dessutom större möjligheter att följa upp lösa eller intressanta trådar som blev synliga under samtalets gång. Intervjuernas tid varierade mellan 37 och 47 minuter.

Transkription

Ljudet från de inspelade intervjuerna har transkriberats i sin helhet. För att säkerställa transkriptionernas kvalitet har jag löpande lyssnat igenom ljudfilerna efter att jag färdigställt samtliga transskript (Bryman, 2018, s.578). Detta för att få möjlighet att rätta till också mindre fel som uppstått under tiden för den första transkriberingen. I transkriptionerna har kortare pauser markerats med tre punkter, medan längre pauser antecknats med hjälp av ordet tystnad inom parentes. Namn på personer, skolor eller orter har avidentifierats med hjälp av stjärnor. Ord som kuratorerna lagt betoning på har markerats med versaler. Extra betoningar såsom upprymdhet eller frustration har markerats med hjälp av utropstecken. Ord eller meningar som inte kunnat tydas har markerats med hjälp av ordet ohörbart inom parentes. Ord som "mm" och "eh" har inkluderats löpande och i sin helhet för att ge en så verklighetstrogen bild av samtalen som möjligt.

Analysmetod

För att analysera studiens insamlade data har tematisk analys använts. Det är en kvalitativ analysmetod som används för att identifiera, analysera och beskriva teman i forskarens insamlade empiriska material (Braun & Clarke, 2006). Enligt Bryman (2018, s. 702) har analysmetoden få specifikationer över tillvägagångssättet och menar att sökandet efter teman är en stor del i flera olika kvalitativa analysmetoder. Detta är något som Braun och Clarke (2016) lyfter som en av den tematiska analysens absoluta förtjänster, då detta bidrar till en flexibilitet för forskaren som slipper vara bunden till att anpassa sina koder och teman efter specifika ramverk. Ett tema fyller enligt Bryman (2018, s. 702-703) flera funktioner; ett tema kan vara en kategori som forskaren identifierar utifrån sin data, ett tema kan bygga på flera koder som identifierats i till exempel transskript och ett tema "förser forskaren med en grund för en teoretisk förståelse för hans eller hennes data..." (s. 703). Ett tema har också olika innebörd för olika forskare - vissa anser att ett tema och en kod är samma sak, medan andra hävdar att ett tema innefattar flera olika koder.

En vanligt förekommande kritik mot tematisk analys är just att den beskrivs som en underutvecklad analysmetod med få specifikationer över tillvägagångssättet (Bryman, 2018, s. 703). Dessutom gör det faktum att definitionen av en kod eller ett tema skiljer sig mellan forskare det är svårt att också precisera och tydligt bevisa att en använt sig av just tematisk analys. Ändock är detta något som förändrats över de senare åren, där bland andra Braun och Clarke (2006) har utformat en relativt tydlig beskrivning av tillvägagångssättet enligt deras förståelse av den tematiska analysen. Detta gör att det enklare för mig som författare att på ett tydligt sätt redogöra för hur jag gått till väga i mitt analysförfarande.

Tematisk analys enligt just Braun och Clarke (2006) använts för att analysera studiens empiriska data. Enligt dem fungerar en tematisk analys som en grund för att i intervjumaterialet identifiera koder och teman, ur vilka en analys sedan kan göras. Vid en beskrivning av den tematiska analysens tillvägagångssätt redogör Braun och Clarke (2006) för att analysens olika faser kan se ut som följande:

Fas	Beskrivning av fas
Fas 1. Bekanta dig med ditt datamaterial	Transkribera data (om det behövs), upprepade läsningar, skriva ner inledande idéer
Fas 2. Generera initiala koder	Kodning av intressanta drag i hela datamaterialet på ett systematiskt sätt. Samla in data som är relevanta för varje kod.
Fas 3. Söka efter teman	Samla in koder i potentiella teman. Samla all data som är relevant för varje potentiellt tema.
Fas 4. Granska teman	Kontrollera om teman fungerar i förhållande till de kodade utdragen (fas 1) och hela

	datamängden (fas 2), vilket framställer en tematisk "karta" av analysen
Fas 5. Definiera och namnge teman	Pågående analys för att förfinas specifikationerna för varje tema och den övergripande historia som analysen berättar. Detta framställer tydliga definitioner och namn för varje tema.
Fas 6. Redovisa och presentera resultatet	Sista tillfället för analys. Urval av övertygande utdrag, slutanalys av utvalda utdrag. Återkoppla analysen till forskningsfrågor och litteratur. Producera en vetenskaplig rapport av analysen.

Tabell 1. Beskrivning av tematisk analys enligt Braun och Clarke (2006, s. 87).

Precis som också Braun och Clarke (2006) beskriver uppfattar jag det som att analysprocessen påbörjades redan i intervjusituationen eftersom den som del i processen också innefattar att jag som forskare tänker över och analyserar det som sägs. Analysen fortsatte sedan under tiden för transkriberingarna, vilket är en del av *första fasen*. Till en början läste jag igenom allt material i takt med att jag transkriberade också nytt. Vid genomläsningen av materialet skrev jag ner initiala idéer och tankar kopplat till varje transskript. I *andra fasen* formulerade jag mina initiala koder vid en ytterligare genomläsning. Detta gjorde jag med hjälp av att med färg stryka över intressanta och återkommande drag i de olika transkriptionerna. Olika färger hjälpte mig att systematisera de initiala koderna. Exempel på koder vid detta stadie var; samsyn är viktigt, relation, personlig kännedom och BUP sätter agendan.

I *tredje fasen* hade jag ett material som var systematiserat utifrån koder, men som saknade tydliga teman. Jag samlade då all data (och de koder) som var relevant för varje potentiellt tema för att tydligare strukturera mitt material. Detta gjorde jag genom att sammanställa en tabell innehållandes alla koder och dess tillhörande utdrag ur transkriberingarna. Därefter sorterade jag koderna för att skapa potentiella teman, vilka jag sedan gav preliminära namn. I den *fjärde* och *femte fasen* granskade jag samtliga teman utifrån sina koder och om de fungerade utifrån mina initiala tankar och idéer (i första fasen) och de initiala koderna (i andra fasen). Därefter förfinade och preciserade jag mina teman för att slutligen definiera och ge dem sina slutliga namn. Dessa namn har förändrats flera gånger under arbetets gång. I den *sjätte fasen* färdigställde jag analysen. Detta gjordes med hjälp av att utvalda utdrag från transkriptionerna analyserades med hjälp av studiens valda teorier och tidigare forskning. Slutligen återkopplade jag i studiens slutdiskussion resultatet till studiens syfte och forskningsfrågor.

Nedan följer en illustration av hur jag gått tillväga när jag sammanfört och kategoriserat skilda koder för att skapa teman. Vissa koder och mindre teman har uteslutits på grund av otillräcklig relevans för studien.

Utdrag ur transkript:	Kod:	Tema:
------------------------------	-------------	--------------

<p>“Och så blir det alldeles för sent. Så.. Det våran organisation hade kunnat bli bättre på, på nåt sätt samsyn kring eleverna.” (kurator 2)</p>	<p>Samsyn är viktigt</p>	<p>Samsyn – en viktig faktor</p>
<p>“Jag har ju haft möten där vi har suttit elevhälsoteam, en del av elevhälsoteam, ehh.. Och vårdnadshavare eeh... där man inte har förståelse, inte förstår vad vi pratar om och tycker att skolan arbetar helt fel osv.” (kurator 3)</p>	<p>Brist på samsyn mellan skola och vårdnadshavare hämmar samverkan</p>	<p>Samsyn – en viktig faktor</p>
<p>“det kan jag sakna lite ibland, att man inte såhär begreppsdefinierar eller kollar av att man samma idé om vad det är” (kurator 4)</p>	<p>Avsaknad av tydlighet och begreppsdefiniering för att främja samsyn</p>	<p>Samsyn – en viktig faktor</p>
<p>“Om vi får med föräldrarna att tycka att skolan är viktig, då kommer barnen också att tycka det.” (kurator 1)</p>	<p>Viktigt att ha samma syn på problemet</p>	<p>Samsyn – en viktig faktor</p>

Tabell 2. Illustration av analysprocessen.

Tillförlitlighet

Bryman (2018, s. 467) redogör för att bedömningen av kvalitativ forskning i fråga om reliabilitet och validitet behöver göras enligt andra specificerade termer och metoder än de som gäller vid granskning av kvantitativ forskning. Därför har jag istället använt mig av begreppet tillförlitlighet och dess fyra kriterier; *trovärdighet*, *pålitlighet*, *överförbarhet* och *möjlighet att styrka och konfirmera*.

Trovärdighet står för att den sociala verkligheten kan beskrivas på flera olika sätt (Bryman, 2018, s. 467). Utifrån den aktuella beskrivningen är det sedermera trovärdigheten i denna beskrivning som en forskare behöver avgöra för att kunna bedöma huruvida beskrivningen är acceptabel utifrån andra människors perspektiv eller inte. För att tydliggöra trovärdigheten i föreliggande studie har dess intervjufrågor formats utifrån studiens syfte med tillhörande frågeställningar. Dessutom har jag i studien eftersträvat att på ett tydligt sätt redogöra för hur jag på olika sätt lever upp till de regler och krav som ställs på forskningsförfarandet. Bryman (2018, s. 267) menar att en som forskare för att säkerställa trovärdigheten dessutom bör rapportera resultaten till de berörda informanterna för att ge dem möjlighet att bekräfta att forskaren uppfattat deras redogörelser på rätt sätt. Detta förfarande kallas även för respondentvalidering och är aktuellt även i denna studie utifrån att informanterna har

informerats om möjligheten att ta del av transskript samt att de kommer att få möjlighet att få ta del av studien efter genomförd kurs.

Ytterligare en aspekt som styrker trovärdigheten i föreliggande studie är att respondenternas beskrivningar löpande kopplas till också tidigare forskning och teori, som till studiens syfte och frågeställningar.

Överförbarhet behandlar enligt Bryman (2018, s. 468) att kvalitativa studier ofta innefattar ett mer djupgående studium av en mindre grupp eller få individer med vissa gemensamma egenskaper. Detta gör att kvalitativa resultat har fokus på det unika och kontextuella samt på meningsskapandet och betydelsen hos det fenomen eller den företeelse som studeras. Kvalitativa forskare uppmanas, istället för att ge breda beskrivningar likt vid kvantitativ forskning, att producera rika och fylliga beskrivningar av det som studerats. Denna typ av resultat förser sedermera andra forskare med en databas som sedan kan användas för att undersöka om resultatet är överförbart till också en annan kontext.

Genom att föreliggande studies resultatdel, där citat kontinuerligt stötts upp av och kopplas till både tidigare forskning och teori, så skapas fylliga och täta beskrivningar. Ändock vill jag med försiktighet uttala mig om studiens överförbarhet, då studien har ett ytterst begränsat urval i fråga om antalet deltagare och dess kontext.

Pålitlighet innebär enligt Bryman (2018, s. 468) att det, för att kunna bedöma kvalitativ forskning utifrån detta delkriterium, behöver finnas en tydlig och transparent redogörelse för hur forskningsprocessen sett ut i den aktuella studien. I föreliggande studie görs detta genom ett tydligt och detaljerat metodavsnitt som även presenterar tillvägagångssättet när urval gjorts, hur analysen är genomförd och hur dess koder och teman tagits fram ur studiens data. Dessutom finns den intervjuguide som använts vid intervjuerna tillgänglig som bilaga (se bilaga 1).

Möjlighet att styrka och bekräfta handlar enligt Bryman (2018, s. 470) om att som forskare styrka och bekräfta insikten av att det inte finns någon allmängiltig sanning i samhällsrelaterad forskning. Dessutom behöver forskaren säkerställa att hen handlat i god tro. Det ska således vara uppenbart att forskaren inte medvetet låtit förförståelse och personliga värderingar påverka studiens utförande eller resultat. Utifrån att jag i föreliggande studie presenterat min förförståelse har jag varit transparent för att läsaren ska få insikt i min grundförståelse för det studerade fenomenet. Detta för att också visa på att jag handlat i god tro och att min förförståelse inte påverkat mig mer än att den ökat min grundläggande förståelse och kunskap om det som studerats.

Forskningsetiska ställningstaganden

De forskningsetiska ställningstaganden som tagits i föreliggande studie ligger i linje med bland annat Brymans (2018, s. 170-171) redogörelse för de fyra forskningsetiska principerna; *informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet*. Studiens

respondenter fick vetskap om de fyra forskningskraven i det informationsbrev (se bilaga 2) som skickades ut via e-post i samband med att frågan om deltagande ställdes. Utifrån att jag som forskare säkerställer att jag lever upp till de etiska kraven garanterar jag också respondenternas säkerhet utifrån individskyddskravet och att de inte lider risk att skadas eller drabbas av negativa konsekvenser på grund av sitt deltagande, varken nu eller på sikt (Bryman, 2018, s. 173; Vetenskapsrådet, 2017).

Enligt forskningskravet lyder att forskning som bedrivs ska vara nyttig för samhället och dess medborgare (Vetenskapsrådet, 2017). Detta sker genom att forskningen verkar för att förbättra medborgares hälsa, miljö och livskvalité. Utifrån föreliggande studie vill jag motivera att kunskap om samverkan är av stor nytta för samhället och dess medborgare, inte minst utifrån att dagens sociala problem inte sällan kräver just samordnade insatser för att möta upp individens behov av stöd. Kunskap om samverkans möjligheter och begränsningar möjliggör för professionella att på ett mer systematiskt sätt arbeta med och förhålla sig till dessa faktorer för att uppnå bästa möjliga resultat för varje individ.

Informationskravet har tillgodosetts genom att samtliga informanter fick skriftlig information via det informationsbrev som skickades ut i samband med frågan om deltagande i studien. Informationsbrevet innehöll information om studiens syfte, dess frågeställningar och att en intervju skulle ta mellan 30-60 minuter. Dessutom framgick information om att deltagandet var helt och hållet frivilligt och att samtycket närsomhelst kunde återkallas utan risk för påtryckningar av mig som forskare eller annan. Utöver ovanstående information fick informanterna i detta skede veta att intervjuerna skulle spelas in, för att jag sedan skulle kunna transkribera samtalen. I informationsbrevet föreslogs dessutom att intervjun skulle genomföras på dennes arbetsplats, i en lokal som de själva ansåg lämplig. Vid kontakt via e-post hade en informant önskemål om att genomföra intervjun hemma, vilket även det godkändes.

Samtyckeskravet har tillgodosetts genom att samtliga informanter fått bestämma om de velat vara med i studien eller ej. Ett muntligt samtycke inhämtades i samband med genomförandet av intervjuerna, då de ytterligare en gång fick information om intervjuens tillvägagångssätt samt att samtalet skulle spelas in för möjligheten till transkribering.

Konfidentialitetskravet har tillgodosetts genom att informanterna genomgående i studien benämns som Kurator 1-5, utifrån en slumpmässig fördelning. Deltagarnas identitet har således avidentifierats för att information som de delger inte ska kunna härledas till dem som person. Detta etiska ställningstagande har tagits med hänsyn till att studien genomförts i en relativt liten kommun där samtliga skolkuratorer träffas och således känner till varandra. Därför utelämnas även information om informanternas kön, medan information om dess yrkeserfarenhet enbart nämns utan att kopplas till specifik informant. Samtliga inspelade intervjuer har förvarats på författarens dator, som skyddats med pinkod för att ingen obehörig ska ha kunnat ta del av informationen. Detta går i enlighet med vetenskapsrådets (2017) hänvisningar till konfidentialitetskravet för att säkerställa att information inte hamnar i obehörigas händer eller att information sprids utan att individen själv godkänt detta.

Nyttjandekravet har tillgodosetts genom att samtliga uppgifter som framkommit vid intervjuerna uteslutande har använts till denna studie. Deltagarna har genom

informationsbrevet blivit informerade om att samtliga data, både ljudinspelningar och transkript, endast kommer användas till detta arbete och att de efter godkänd examinering kommer att raderas. Deltagarna informerades även muntligt om att de som kommer att ta del av transkriptionerna är författaren själv, handledaren och eventuell examinator.

Resultat och analys

I följande avsnitt presenteras och redovisas studiens resultat och analys med stöd av de tidigare presenterade teorierna och tidigare forskning. Likaså illustreras även mina tolkningar och reflektioner av materialet. Resultatet underbyggs löpande med hjälp av utdrag ur transskript, vilka refereras till deltagande i studien med hjälp av benämningen Kurator 1-5. De teman som presenteras är: *Samsyn – en viktig faktor, Personlig kännedom och relationer, ...BUP sätter agendan – en maktaspekt, Vårdnadshavare behöver vara med på tåget för att professionella ska få mandat, Kunskap och förståelse för varandras arbete, uppdrag och förutsättningar och ... Tydligare rutiner och strukturer för att täppa till hålen.*

Samsyn – en viktig faktor

Samsyn är något som samtliga kuratorer lyft som en viktig faktor för god samverkan, både mellan professionella och i relation till vårdnadshavare. Kuratorerna lyfter på olika sätt att samverkan mellan professionella kan vara en svårighet och att det kan handla om att olika professioner eller personer inom skolan ser på eleven och dess frånvaro på olika sätt:

“Det finns en del jäkligt stolpiga lärare som inte, inte kan vidga... som du vet inte riktigt vill samarbeta. Och det tror jag också leder till att vi missar en del elever. Du vet som inte tar upp dem på EHT [elevhälsoteam] /.../ Och så blir det alldeles för sent. Så.. Det hade våran organisation kunnat bli bättre på. På nåt sätt samsyn kring eleverna.”
(Kurator 2)

Kuratorn beskriver svårigheter när lärare förstår elevers frånvaro utifrån ett perspektiv, medan elevhälsan ser det ur ett annat. Bristen på samsyn bidrar här med risken att elever glöms bort på grund av att de inte kommer upp för diskussion. Här råder en tydlig brist på gemensam förståelse för innebörden av frånvaroproblematiken och de risker den medför. Detta resulterar i en bristande kommunikation mellan lärare och elevhälsa. Uttrycket “stolpiga lärare” kan dessutom relateras till att enskilda individer skulle kunna ha negativa attityder som påverkar dess benägenhet att kommunicera och samverka.

Samsyn som en viktig faktor men också en svårighet lyfts många gånger i relation till även vårdnadshavare. I dessa fall beskriver kuratorerna framförallt vikten av att ha samsyn kring elevens frånvaro:

“... Det kan vara svårare om det är nån som har väldigt hög giltig frånvaro, att liksom nå fram i att så här ‘men vi ser på det här som ett problem’. Och att föräldern kanske inte ser det så, utan man kanske ser det som att man skyddar sitt barn från någonting.

Det är en mycket större liksom utmaning /.../ det är en försvårande faktor typ.” (kurator 4)

Exemplet lyfter att det finns utmaningar i att förena de olika bilderna av att en elev är frånvarande när föräldrar anmäler sina barn sjuka i ett syfte (att skydda), medan skolan ser på den höga frånvaron som ett problem. Detta på grund av att en hög frånvaro, oavsett dess giltighet, bidrar till att eleven riskerar att få svårt att leva upp till skolans mål (SOU:2016:94).

“Om vi får med föräldrarna att tycka att skolan är viktig, då kommer barnen också att tycka det.” (kurator 1)

Utdraget illustrerar hur vårdnadshavares uppfattningar om skolan också färgar elevernas, vilket riskerar att leda till svårigheter att upprätthålla en skolgång i de fall föräldern inte anser skolan som viktig.

Föreliggande tema inbegriper mekanismen synsätt eftersom frågor om samsyn är centralt (Danermark och Germundsson (2007, 2013). Enligt Danermark och Germundsson beskrivs denna mekanism många gånger som den mest centrala och avgörande för samverkan. Synsätt innefattar frågor om aktörers skilda synsätt och uppfattningar om både samverkan som fenomen och process, men också om objektet för samverkan. På liknande vis relaterar även temat till Huxham och Vangens (2003, 2004) perspektiv gemensamma mål. Detta blir tydligt i exemplen om svårigheterna som uppstår när vårdnadshavares och skolpersonals bild av eleven och dess situation skiljer sig. Danermark och Germundsson (2007) hävdar dessutom att mekanismen synsätt skiljer sig från övriga mekanismer på grund av att den är interaktionell. Detta gör att samverkan är avhängig vad som händer i mötet mellan människor, där kommunikation är avgörande. Även Ek et al., (2017) belyser kommunikationen som central vid samverkan, såtillvida att det är just genom kommunikation samverkan sker. Finns inte en fungerande kommunikation är det således svårt för inblandade att erhålla samsyn och en fungerande samverkan. Resonemanget stämmer väl överens också med annan samverkansforskning där bland andra Trancă (2020) lyfter kommunikation som en avgörande faktor för arbetet också mellan skola och hem. Trancă beskriver att svårigheter att få till stånd samsyn kan ha sin grund i att vårdnadshavare har en annorlunda syn på skolväsendet i allmänhet. Många föräldrar som inte själva haft en fungerande skolgång tenderar att helt enkelt inte prioritera skolan för sina barn. Moncatar et al. (2021) beskriver i sin tur att personliga värderingar ofta påverkar samverkan negativt i de fall där värderingarna genomsyras av en negativ attityd.

Beskrivningar av att föräldrar som inte tycker att skolan är viktig också påverkar barnens uppfattning kan relateras till att kommunikationen i förlängningen brister mellan skola och hem. Även detta stämmer väl överens med exempelvis Widmark et al.,’s (2016) redogörelser för att negativa föreställningar påverkar samverkansparters benägenhet att kommunicera med varandra.

Personlig kännedom och relationer

Samtliga kuratorer beskriver att en central och främjande faktor för samverkan är att ha kännedom om samverkansparterna. Dessutom lyfts personliga relationer som förenklande i fråga om att till exempel ta kontakt:

“Och jag kan väl i och för sig känna såhär att det handlar ganska mycket om personliga relationer. Jag har varit så länge inom kommunen nu så att jag vet ju vart jag ska ringa. Och de är ju i och för sig lite hemskt för hade jag varit ny hade jag inte vetat det.” (kurator 2)

“I det vardagliga arbetet så spelar det ju väldigt stor roll med personliga relationer... Känner jag någon socialsekreterare som jag samarbetat mycket med så är det ju mycket lättare att... va lite mer informell och klara av saker och ting och klara av och göra nåt gemensamt hembesök eller, att våga gå lite utanför...” (kurator 5)

Den första kuratorn beskriver att en längre tid inom en och samma kommun ger goda förutsättningar att knyta kontakt och bygga personliga relationer. Detta beskrivs som en positiv faktor för samverkan, men lyfts ändå som en möjlig sårbarhet i det omvända fallet. Det kan således vara svårt för mer oerfarna att samverka på grund av bristen på lokalkännedom. Det andra citatet beskriver också det att personliga relationer är viktigt. Inte minst i det vardagliga arbetet där personlig kännedom beskrivs göra det enklare att ta kontakt med samverkansaktörer och åstadkomma gemensamma bedrifter. Dessutom beskrivs personliga relationer underlätta för professionella att överbrygga gränser och att en genom de gemensamma ansträngningarna vågar gå lite utanför ramen till förmån för den enskilde eleven.

“Eller alltså det är ju bra, men det handlar ju också om tyvärr... Om ‘sura Stina’ jobbar på soc, då ringer ju inte jag henne.” (kurator 2)

Utdraget lyfter ett tydligt exempel på hur personlig kännedom kan vara ett hinder för samverkan, om kunskapen om, eller förväntningarna på andra part gör att en blir mindre benägen att ta kontakt. Risken i det fallet är att samverkan helt uteblir.

En tredje kurator lyfter ytterligare en positiv aspekt där goda professionella relationer dessutom kan verka tryggnad för elever och vårdnadshavare:

“... men det krävs ju lite då att vi i skolan har relationer till dom på familjeenheten. Så att det känns som att det är ett bra möte - ett tryggt möte. Så att det inte blir som att jag sitter och skickar ut någon signal att jag inte riktigt förstår vad den där personen säger /.../ att man har en relation till varandra och därmed kan liksom gå i god för att såhär ‘det här är en bra människa!’” (kurator 4)

En god relation verkar här som en garant för att ett möte ska bli bra och kännas tryggt för samtliga parter, inte minst för icke-professionella. Kuratorn poängterar vikten av att professionella visar att de har tillit varandra för att trygga elever och vårdnadshavare och att en på så sätt kan “gå i god för att andra part är en ‘bra människa’”.

Ur teoretisk synpunkt kan även denna data kopplas till mekanismen synsätt, eftersom den innefattar aspekter som ömsesidig tillit och förtroende (Danermark och Germundsson, 2007,

2013). Eventuellt beror detta på också teoretikernas påstående om att denna mekanism beskrivs som mest framträdande och avgörande för att samverkan ska fungera. Citatet om att personlig relation hjälper till att våga gå utanför ramen kopplar jag tydligt till att det i det aktuella fallet finns en ömsesidig tillit och ett förtroende mellan de samverkande professionella för att en över huvud taget ska vilja utmana gränserna. Detta tyder dessutom på ett personligt engagemang, vilket stämmer väl överens med Hesjedal et al.,'s (2015) och Englunds (2017) beskrivningar av personligt engagemang och gemensamma ansträngningar som centrala nycklar till framgångsrik samverkan. Detta relateras även i ovanstående forskning till att det finns en ömsesidig respekt mellan de samverkande parterna, vilket också styrker mina deltagares uppfattning av att detta är avgörande faktorer för framgångsrik samverkan.

Uppfattningar av att personlig kännedom också kan verka hämmande för samverkan stämmer även det väl överens med mekanismen synsätt, eftersom den i de fall det *inte* finns en tillit mellan de samverkande parterna riskerar att försvåra för samverkan (Danermark och Germundsson, 2007, 2013). Utifrån också tidigare nämnd forskning är det inte heller svårt att se att brist på tillit och ömsesidigt förtroende är försvårande omständigheter för etableringen av samverkan (Hesjedal et al., 2015; Englund, 2017).

Utdraget som lyfter att professionella med hjälp av personliga relationer kan stärka upp samarbetet också med vårdnadshavare och elev vill jag relatera till Basics (2018) beskrivning av framgångsrika triader. I min data illustrerar citatet att professionella med hjälp av att trygga vårdnadshavare och elever syftar till att bilda allians. Enligt Basic (2018) görs detta ofta i syfte att lindra spänningar eller tidigare konflikter, vilket stämmer väl överens också med min data där professionella syftar till att bygga förtroende i syfte att täcka upp för den spänning som ett möte mellan skola och socialtjänst kan bidra med. Även Ek et al., (2017) beskriver att det finns en risk att föräldrar som kallas till möte med socialtjänsten (och i detta fall skolan) har en negativ inställning redan före mötet. Detta kan relateras till behovet av att trygga den enskilde, vilket i ovanstående exempel kan göras med hjälp av triangulering.

“... BUP sätter agendan – en maktaspekt”

Samtliga kuratorer förhöll sig till en början restriktivt till att prata om makt i relation till samverkan. Ändock beskrev de alla att BUP i många fall sätter agendan för samverkan och att organisationen är svår att samverka med, bland annat på grund av rigiditet. Detta beskrivs bero på flera orsaker, som att BUP sätter villkoren för hur samverkan ska ske, samt att BUP uteblir från samverkan till följd av en hög arbetsbelastning, organisatoriska hinder och resursbrist:

“Jaa, det har vi ju... men det är ju svårt med sam... De går ju inte på några sån här [fysiska] möten nu för tiden.” (Kurator 5)

Enligt kuratorn är detta mer eller mindre uttalat, men något som kuratorerna accepterat utan att ha fått någon vidare förklaring. Detta gör det svårt när andra parter är mer anpassningsbara och till skillnad från BUP inte har några specifika önskemål över hur samverkan ska genomföras. Dessutom beskriver kuratorerna ett stort värde i att ses i verkligheten framför digitala möten.

Inte minst på grund av att det sker mer i mötet mellan individer än det som sägs muntligt, vilket riskerar att försvinna bakom skärmar.

BUP beskrivs som tidigare nämnt som en organisation som i viss mån saknar flexibilitet:

“... En del är ganska rigida som man pratar med och... Säkert inte alla, men det är svårt att nå dem. Och det är mycket såhär “Jag har inte tid då.. Jag har bara tid..” alltså det kan ju va en organisationskultur också, så.” (Kurator 2)

“... medan de flesta andra aktörerna är lite mer flexibla i sitt sätt att såhär, att ‘vad funkar för eleven? Hur ska vi göra?’ medan dom [BUP] säger ‘vad funkar för eleven? Men det här är våran ram’, så.” (Kurator 4)

Det första citatet beskriver exempel på att rigiditeten kan vara både personlig och kulturell. Det handlar således både om ett personligt bemötande som på olika sätt brister i fråga om flexibilitet, men också utifrån BUP's krav på att andra verksamheter rättar sig efter deras schema; “jag har bara tid..”. Det andra citatet redogör även det för på vilket sätt BUP som organisation kan beskrivas med viss rigiditet. Här jämförs det istället med hur andra verksamheter eftersträvar att någonstans mötas på mitten, medan BUP mer eller mindre gör det men med förbehåll om att andra i viss mån behöver rätta sig efter dem.

Ytterligare en redogörelse av samma kurator beskriver att BUP's brist på flexibilitet gör att skolan många gånger anpassar sig efter dem eftersom de någonstans är beroende av BUP's kunskaper i vissa ärenden:

*“Vi anpassar oss ju mycket efter BUP. Om dom är med, skulle jag säga /.../ Om jag kallar till en SIP med socialtjänsten är det ju ingen som hör av sig till mig och säger att det är nåt som är fel på min kallelse eller.. Så.. *skratt* men det kan hända med BUP.” (Kurator 4)*

Exemplet beskriver även BUP som en verksamhet som sätter ramarna för hur samverkan kan ske i form av att exempelvis komma med invändningar på hur en kallelse till SIP ska se ut. Det beskrivs som en tydligt bidragande faktor till problem vid samverkan.

“Nej men BUP har inte tid...” (Kurator 2)

“... De [BUP] hävdar sekretess, medan vi kan ha teamsmöten med socialtjänsten kan vi inte det med BUP för de använder ZOOM /.../ Men det är inte nästan någon skola som kan koppla upp sig mot den. Så då har vi oftast med oss, en skolläkare kanske.. psykolog eller så på telefon och det blir inga bra möten...” (Kurator 1)

Det första citatet beskriver tydligt en uppfattning av att BUP inte har tid för samverkan, medan det andra beskriver andra svårigheter vad gäller till exempel tekniska svårigheter. Även här blir det tydligt att skolan försöker möta BUP i sin önskan om att ha digitala möten, men att det trots allt inte går när sedan sekretess blir ytterligare ett hinder.

“... Amen vi har jättestora problem i skolan och så vet vi att de går på BUP och har jättestora svårigheter, så tänker man ‘amen tänk vad vi hade kunnat göra med den informationen tillsammans eller hur vi ska jobba’.” (Kurator 2)

I exemplet blir det tydligt att skolan går miste om viktig information om elever när samverkan med BUP inte fungerar.

Likt tidigare beskrivningar tas också sekretess upp som ett potentiellt hinder för samverkan med BUP vilket kan illustreras ytterligare med hjälp av följande dialog:

“Kurator 1: Det har med regler att göra och så men.. Vi kan ha teamsmöte med soc som har väldigt hög sekretess...Vi står lite frågande till det här [att BUP hävdar sekretess som hinder]... Vi har uppmärksammat BUP på det här att det är ett problem...

Jag: Men om jag uppfattar dig rätt så upplever du att man skyller lite på sekretess? Utan att det kanske egentligen är det som är orsaken?

Kurator 1: Nej, för det.. Vi behöver inte säga några namn. Vi kan hålla ett möte helt fritt från identitets...”

Dialogen tydliggör även en paradox i det att BUP önskar digitala möten, men som inte blir av på grund av sekretess. Detta gör att samverkan med BUP enligt beskrivningarna blir en orimlighet i sig själv, eftersom de utifrån sekretess inte kan samverka över de digitala plattformar som skolan och socialtjänsten använder. Samtidigt vill de inte delta i fysiska möten (utan vidare förklaring) vilket på sätt och vis gör att de utesluter sig själva från samverkan på alla andra premisser än sina egna.

Ut teoretisk synpunkt kan föreliggande tema kopplas till Huxam och Vangens (2004) maktperspektiv i fråga om att BUP skulle kunna ses som den samverkansaktör som bestämmer villkoren för när, vart och hur samverkan ska ske. Även om makt sällan diskuteras som just makt kopplat till samverkan, stämmer samtliga kuratorer in i det faktum att BUP är den som många gånger sätter agendan för samverkan utifrån sina mer eller mindre väl preciserade krav. Även perspektivet ledarskap kan relateras till ovanstående tema, utifrån att ledarskap vid samverkan inte alltid behöver antas av olika aktörer (Huxam & Vangen, 2004). Istället beskrivs i citaten om BUP:s krav på samverkansformer att detta sätt att sätta agendan begränsar andra aktörer att ha inflytande över den. Dessutom beskrivs utifrån teorin att dessa processer inom samverkan påverkas av hur kommunikationen sker (eller inte sker) - i detta fall via e-post, telefon och digitala plattformar (exempelvis Teams eller Zoom). I de fall där BUP inte kan tillmötesgå andra aktörer i formen för samverkan utesluts å andra sidan BUP själv från att ha inflytande över agendan.

Utsagorna kan tydligt kopplas också till tidigare forskning i fråga om att makt- och statusrelationer är ständigt närvarande i samverkansarbetet (Hart, 2011; Widmark et al., 2016; Ek et al., 2017). Vidare beskrivs enligt Widmark et al., (2016) att det är viktigt att detta uppmärksammas av samtliga samverkansparter för att en sedan, med hänsyn till detta, ska kunna orientera sig i det gemensamma arbetet. Att BUP är en aktör som på ett eller annat sätt sätter agendan för samverkan stämmer väl överens också med Ek et al.,'s (2017) beskrivning av att BUP's dominans genomsyrar samverkansarbetet med skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård. Ändock beskrivs detta på ett annorlunda sätt i föreliggande studies data, där BUP egentligen inte erkänns mer mandat eller status i relation till att besluta i specifika ärenden. Mandatet är snarare kopplat till att fatta beslut om huruvida samverkan ska, eller kan, ske eller

ej och på vilket sätt det i så fall åstadkoms. Redogörelserna visar således på att skolan i stor utsträckning är i beroendeställning till BUP när det gäller utbyte av information eller att få till stånd rätt hjälp för elever i behov av utredning eller annat stöd som bara BUP kan bistå med. Inte någonstans i min data uppger heller kuratorerna att makten i någon utsträckning skulle ha en positiv inverkan på samverkan, vilket stärker tidigare forsknings beskrivning av att makt som begrepp ofta kopplas till negativa associationer i relation till samverkan (Ek et al., 2017; Nordström et al., 2016; Runesson & Ahlström, 2021; Englund, 2017). Detta talar även emot Rosvalls och Norrströms (2016) beskrivning av att makten i viss utsträckning också kan påverka samverkansarbetet positivt.

Att kuratorerna beskriver att sekretess är ett hinder för samverkan styrker även att samverkan präglas av svårigheter vad gäller regelmässiga svårigheter utifrån ROS-modellen (Danermark och Germundsson, 2007, 2013). Utifrån mekanismen regelverk beskrivs att samverkan ofta innebär svårigheter vad gäller att förena olika organisationers regelmässiga förutsättningar. Häri beskrivs även att samverkan mellan skilda sektorer, som ju samverkan mellan kommun och region är, ofta påverkas i stor utsträckning. Utöver att kuratorerna beskriver att samverkan påverkas negativt av sekretess, beskriver de även att BUP's krav på digitala möten sätter käppar i hjulet för samverkan. Detta kan relateras till att olika verksamheter också har skilda interna och mer eller mindre informella och kulturella traditioner. Exempel på detta skulle kunna vara att BUP inte längre deltar på fysiska samverkansmöten. Att svårigheter och otydligheter vid gränsdragning sker stämmer även väl överens med Runessons och Ahlströms (2021) beskrivning av att prioriteringssvårigheter och hög arbetsbelastning ofta leder till att verksamheter istället för att leta möjligheter att överbrygga eller att utmana gränser, prioriterar bort samverkan. Detta relateras ofta till att arbete i stuprör upprätthålls (Runesson & Ahlström, 2021; Moncatar et al., 2021; Rosvall & Norrström, 2016). Utifrån min tolkning och analys stämmer detta överens också med BUP's sätt att hantera samverkanssituationen utifrån brist på flexibilitet, vilket leder till organisatorisk slutenhet och att andra samverkansparter får svårt att nå in och brygga över.

Vårdnadshavare behöver vara med på tåget för att professionella ska få mandat

Samtliga kuratorer lyfter på ett eller annat sätt att den viktigaste parten att få med sig vid samverkansarbetet kring problematisk skolfrånvaro är vårdnadshavare. I de fall där föräldrar inte "är med på tåget" får skolpersonal svårt att arbeta med problemet utifrån bästa möjliga förutsättningar.

"Vi i skolan kan inte jobba utan att ha med oss vårdnadshavarna... De är nyckeln, jag skulle vilja säga att vårdnadshavarna är loket /.../ och det är bara där vi inte har dem med oss på tåget, som vi faktiskt i skolan misslyckas." (kurator 1)

"Man måste ju ha med föräldrarna på tåget, annars är det... skit." (kurator 3)

Utsagorna illustrerar hur svårt det är att från skolans håll arbeta med problematisk skolfrånvaro när vårdnadshavare inte håller med om att behovet finns och att problemet behöver lösas. I

föreliggande tema fokuseras främst att detta leder till brist på mandat och att skolan i detta fall blir ensam om att arbeta med problemet.

“... När vi väl har haft ett närvaromöte så är vi noga med att fråga om vi kan få bryta sekretessen. Det får man inte glömma. Det är en av de viktigaste frågorna till vårdnadshavarna...” (Kurator 1)

Ovanstående redogörelse tydliggör vikten av att tidigt förse sig med samtycke till att bryta sekretessen, eftersom samverkan är mer eller mindre direkt avhängig professionellas möjlighet att dela information. I de fall där vårdnadshavare inte samtycker till att häva sekretessen begränsar det professionellas handlingsutrymme för och vid samverkan.

“... där skulle ju skolan och socialtjänsten behöva samarbeta tätt. Men den familjen skulle ju inte släppa på nån sekretess...” (Kurator 5)

Kuratorn beskriver i ovanstående utdrag att ett nära samarbete mellan skola och socialtjänst förutsätter att vårdnadshavare samtycker till att “släppa på sekretessen”, vilket beskriver också svårigheterna för professionella att samverka när samtycket uteblir.

Precis som föregående tema relaterar även detta till Huxham och Vangens (2004) maktperspektiv. Denna gång om än riktat mot relationen mellan professionella och icke-professionella i samverkanssituationen. För att kunna få till stånd en förändring och en möjlig kommunikation med också andra samverkansparter, krävs att skolpersonalen får vårdnadshavares tillit och mandat att faktiskt samverka. I detta fall är det istället hemmet som sitter på mandatet att avgöra om samverkan över huvud taget är aktuell eller ej, vilket kan grunda sig i flertalet orsaker såsom skilda synsätt (Danermark & Germundsson, 2007, 2013). Skilda synsätt påverkar, som tidigare nämnt, samverkan i fråga om närvaron eller bristen på samsyn mellan de olika aktörerna. I fall där hemmet saknar tillit till skolan eller har en annorlunda bild av problemet är det inte svårt att se att samverkan försvåras.

Temat innefattar även frågan om gemensamma mål enligt teorin om samverkansfördelar, vilket tyder på att också samverkan mellan professionella och icke-professionella påverkas av flertalet samverkansteoretiska perspektiv och möjliga problemmekanismer (Huxham & Vangen, 2006). Gemensamma mål tydliggör svårigheten i att utforma gemensamma mål i fall då skolan inte får mandat från hemmet. Troligtvis har då skola och hem även skilda individuella och organisatoriska mål vilket gör det uppenbart svårt att förenas om de gemensamma. Detta riskerar istället att leda till konflikter.

Kuratorernas beskrivningar av att skolans arbete i stort, och framförallt samverkan, är beroende av att vårdnadshavare är med på tåget stämmer väl överens med Trancás (2020) redogörelser för svårigheter kopplat till brist på tillit och ömsesidig respekt mellan skola och hem. I fall där vårdnadshavare misstror skolan är det svårt att föreställa sig att de mer eller mindre lättvindigt ska samtycka till att häva sekretessen. Detta medför risken att också skolpersonal förlorar tilliten till vårdnadshavare, vilket i sin tur skapar ytterligare motstånd. I slutändan är det ändå barnet eller den unge som får lida skada när vuxna i dess omgivning inte kan samverka med gemensamma mål och samsyn kring det aktuella problemet.

Kunskap och förståelse för varandras arbete, uppdrag och förutsättningar

Samtliga kuratorer beskriver uppfattningar av att parter som samverkar kring problematisk skolfrånvaro har en god förståelse för att skolan är viktig och något som bör prioriteras. Ändock lyfter de samtidigt vikten av att kontinuerligt arbeta för att öka kunskapen och förståelsen för varandras uppdrag i syfte att främja samverkan kring elever i behov av sammansatt stöd:

“Ju mer man liksom lär sig om varandras olika verksamheter och vad vi har för möjligheter och begränsningar och får förståelse för varandras jobb så ökar ju det [samverkansmöjligheterna] naturligtvis.” (kurator 5)

Kuratorn beskriver att kunskapen om varandras förutsättningar underlättar och skapar förståelse för också varandras begränsningar. Detta beskrivs kunna öka professionellas möjligheter att se också vart verksamheterna behöver mötas för att överlappa eller komplettera varandra.

“Vi har ju blivit informerade för vi i kuratorsgruppen i alla fall har bjudit in oss själva till socialtjänsten och fått information om det här /.../ Och så har vi nästa gång blir det barn- och ungdomshälsan så vi vet vad det är vi erbjuder...” (Kurator 1)

Kuratorn beskriver att kuratorsgruppen har ett pågående samverkansarbete med andra aktörer, vilket utgörs av mer eller mindre förbehållslösa samverkansträffar. Dessutom poängteras att de vissa gånger också behöver bjuda in sig själva för att få tillgång till bland annat socialtjänsten. Ytterligare en kurator beskriver att dessa träffar underlättar för samverkan på följande sätt:

“... senast i går så träffade vi barn- och ungdomshälsan och i februari hade vi möte nere på soc /.../ så det är klart att det är ju enklare, och man vet hur dom jobbar och man får en större förståelse för varandras yrken. Annars är det lätt att säga ‘dom’ ‘dom’ istället kan vi säga ‘vi’.” (kurator 3)

Kurator 3 redogör för att kunskapen om varandra också motverkar “vi och dom”-känsla i samverkansarbetet. Hen beskriver att lära känna varandra bidrar till att verksamheterna närmar sig varandra.

En annan kurator lyfter dessutom svårigheter som kan uppstå när verksamheter å andra sidan inte har tillräcklig kunskap om varandras förutsättningar:

*“Det pågår ju mycket diskussion liksom, ska skolkuratorerna avlasta BUP /.../ en debatt om vi ska ha mycket enskilda samtal, behandlande, eller om vi inte ska ha det /.../ det finns liksom en förväntan från sjukvården att vi ska vara första linjens vård /.../ det är ju lätt för regionen att bestämma det *skratt*” (kurator 5)*

Beskrivningen illustrerar hur bristen på kunskap om varandras förutsättningar och begränsningar istället kan leda till att en organisations (i detta fall BUP) förväntningar blir orimliga i förhållande till de verkliga förutsättningar som råder. I detta fall går BUP's förväntningar på skolkuratorerna helt emot dess grundläggande uppdrag, som ju tidigare nämnt inte består av behandlande samtal. Dessutom skulle situationer som denna kunna riskera att leda till revirstrider, då det blir tydligt hur BUP i detta fall ämnar berätta för skolkuratorerna

hur de ska utföra sitt arbete. Hela diskussionen hade istället kunnat undanröjas med grundläggande kunskap om skolkuratorernas förutsättningar, arbetsuppgifter och ramar.

Temat kan tydligt kopplas till både Huxham och Vangens (2003, 2004) perspektiv gemensamma mål och ROS-modellens mekanismer regelverk och organisatorisk struktur (Danermark & Germundsson, 2007, 2013). Temat illustrerar framförallt hur kunskap och förståelse för varandras skilda kunskaper, förutsättningar, arbetsmetoder och resurser främjar samverkan eftersom samtliga aktörer då vet om vart organisationerna också har sina begränsningar. Denna kunskap tydliggör alltså både organisatoriskt skilda målsättningar och dess mer eller mindre skilda förutsättningar också utifrån olika regelverk och organisatorisk uppbyggnad. Denna kunskap är något som de båda teorierna beskriver som viktigt för att möjliggöra en så bra samverkan som möjligt, även om alla skiljaktigheter inte alltid går att förena. Dessutom bidrar kunskapen till förståelse för att olika verksamheter också *har* olika förutsättningar vilket ökar möjligheterna för utifrån kunskapen om detta kunna navigera i samverkansarbetet.

Kuratorernas beskrivningar av att samverkan underlättas av att samtliga aktörer har grundläggande kunskap och kännedom om varandras skilda förutsättningar stämmer väl överens med bland annat Nordström et al.,'s (2016) beskrivningar av samverkan enligt SIP och Runesson och Ahlströms (2021) redogörelser för samverkan i den svenska äldrevården. Nordström et al., (2016) beskriver att det ömsesidiga lärandet dessutom verkar maktutjämnande, vilket också det kan relateras till skolkuratorernas redogörelser. Detta utifrån att kunskapen om de skilda förutsättningarna beskrivs föra verksamheterna närmre varandra och motverka "vi och dom"-känsla. Känslan av vi och dom går hand i hand med också Hesjedal et al.,'s (2020) beskrivningar av att samverkan främjas av en positiv atmosfär och jämlikhet. Kuratorerna beskriver även ett gott samarbete med de verksamheter som de faktiskt får tillgång till med hjälp av samverkansträffarna, vilket också det kan skapa en "vi och dom"-känsla i relation till BUP som ju sällan beskrivs närvara. Detta kan kopplas också till Basic's (2018) redogörelser av hur framgångsrika allianser (i detta fall mellan skolkuratorerna och de samverkansparter som de faktiskt träffar) å andra sidan kan uppstå i kontrast till andras (BUP's) tillkortakommanden.

Runesson och Ahlström (2021) redogör för att kunskapen om och förståelsen för varandras olika regelmässiga, organisatoriska och kunskapsmässiga förutsättningar dessutom är avgörande för att övervinna de olikheter som ofta annars ses som hinder för samverkan. Detta sätt att se på skillnaderna öppnar istället upp för möjligheten att dra nytta av dem. Det stämmer som tidigare beskrivet även väl överens ur ett samverkansteroretiskt perspektiv, där Danermark och Germundsson (2007, 2013) beskriver att vetskapen om varandras skilda förutsättningar är avgörande i de fall där olikheterna inte går att eliminera. Där blir det istället viktigt att ha vetskapen med sig, för att kunna dra nytta av olikheterna. Även Ek et al., (2017) beskriver vikten av att ha kunskap om varandras logiker och kulturer, samt att samverkan innebär att verksamheter överskrider både sina egna och andra aktörers gränser. Detta förutsätter därför att gränserna tydliggörs, vilket skolkuratorernas beskrivningar av samverkansträffarna kan antas bidra med.

“... tydligare rutiner och strukturer för att täppa till hålen.”

Alla kuratorer gav under intervjuerna beskrivning av att det saknas rutiner och en tydlig struktur för hur arbetet kring problematisk skolfrånvaro ska genomföras och fördelas mellan samverkande parter. Samtidigt lyfte de än dock att en ny så kallad närvaroplan är i sin linda och förväntas vara klar hösten -23. Samtliga kuratorer beskriver att de fram tills dess gör så gott de kan utifrån den tidigare, lite mindre preciserade rutinen. Den nya rutinen är något som de alla ser fram emot, med förhoppning om att den kommer underlätta samverkansarbetet. Sammantaget beskriver samtliga kuratorer att struktur och rutin är viktigt vid samverkan, både utifrån att en behöver veta vad var och en ska göra, och för att rutiner faktiskt också gör att samverkan blir av:

“... och det har vi ju jätteofta skulle jag säga, alltså just utifrån rutinen, att såhär med vårdnadshavare och då har vi ofta att man bjuder in typ familjeenheten, så. Det är väl det klassiska, så.” (kurator 4)

“... strukturerna är ju jätteviktiga” (kurator 5)

Samtidigt lyfter en av kuratorerna hur skriftliga rutiner också kan hjälpa till att tydliggöra helheten:

“Alltså, det blir så tydligt att det är inte bara skolan, det är inte bara barn- och ungdomspsykiatrin, det är inte bara hemma. Alltså... Det är en helhet för alla elever och barn så... Som man ska tänka.” (Kurator 1)

Kurator 1 beskriver ovan att rutiner och en tydlig struktur underlättar för samverkan. Framförallt i relation till att problematisk skolfrånvaro ofta är en komplex problematik där skolans resurser och kunskaper inte alltid räcker för att komma tillrätta med problemet. Samtidigt beskrivs att det är viktigt att alla inblandade är medvetna om rutinerna för att minimera risken för dubbelarbete eller att elever ska falla mellan stolarna:

*“... alltså att man behöver veta liksom när gör vem och när tar den över? Att risken skulle kunna va i princip att det ringer tre personer till samma vårdnadshavare en dag, för att alla vill så himla mycket, *skratt* och nästa gång ringer ingen... Alltså sånt är ju inte bra.” (kurator 4)*

Kuratoren beskriver även vikten av kommunikation också när det kommer till hur professionella förhåller sig till och arbetar med rutiner. Ett sätt att belysa hur viktigt rutiner är för samverkan gör en kurator genom att beskriva sin förkärlek till SIP som samverkansform:

*“Jag ÄLSKAR samverkan. Alltså jag tycker det är så viktigt att få de här... SIP:ar vet du... Det är min... det skulle jag kunna äta till frukost, lunch och middag *skratt* /.../ För det blir så tydligt!” (Kurator 1)*

Sammantaget ger skolkuratorerna uttryck för att tydlighet och rutin är avgörande vid samverkansarbete, både i och mellan organisationer. Framförallt lyfter de att det är av yttersta vikt att veta vem som gör vad och när.

Ur samverkansteoretisk synpunkt stämmer respondenternas beskrivningar i viss mån överens med samtliga av de tre utvalda perspektiven från teorin om samverkansfördelar (Huham & Vangen, 2006). Sett till gemensamma mål kan tydliga rutiner och strukturer hjälpa till att tydliggöra de gemensamma målen, vilket kan öppna upp för diskussion om också organisatoriska skillnader i interna och individuella mål. I relation till perspektivet makt kan rutiner och struktur verka neutraliserande. Detta då en rutin mer eller mindre tydligt formulerar hur samtliga verksamheters uppgifter och mandat, vilket minskar risken för revirstrider och oklara gränsdragningar. Perspektivet ledarskap kan hjälpa till att se just rutinen som en mekanism som för samverkansarbetet framåt och hjälper till att nå de gemensamma målen för samverkan. Dessutom kan rutiner tydliggöra också formella ledare, även om perspektivet i grunden syftar till att beskriva ledarskap ur en mer allmän mening. Att de processer och strukturer som finns inom samverkansarbetet istället är vad som har betydelse.

Kuratorernas beskrivningar av att rutiner och struktur är viktigt för samverkan stämmer väl överens med bland annat Moncatar et al.,'s (2021) redogörelser för att det är just avsaknaden av utarbetade rutiner som gör att en organiserad samverkan hämmas i Filippinerna. Det samma gäller också i delar av världen där samverkan är en mer etablerad arbetsmetod. Runesson och Ahlström (2021) beskriver å andra sidan att bristen på rutiner och struktur framförallt relateras till bristen på nationella riktlinjer och tydlig ansvarsfördelning. Författarna redogör i första hand för samverkan kring äldre med intellektuell funktionsnedsättning, vilket ändå är något som kan relateras till också samverkan kring problematisk skolfrånvaro eftersom problemområdet är mer eller mindre specifikt. Kuratorerna har i föreliggande studie uppgett att problematisk skolfrånvaro är ett fält som rör sig och att avsaknaden av tydliga rutiner gör det svårt att veta hur samverkan och arbetet kring problematiken "ska" se ut. Detta stämmer väl överens med också Malin Green-Landells beskrivning av att problematisk skolfrånvaro är ett område som saknar tydliga nationella riktlinjer och att det finns ett behov av en tydlig ansvarsfördelning (Ifous rapportserie 2021:2; SOU:2016:94).

Diskussion

Studiens syfte har varit att utifrån ett professionsperspektiv undersöka uppfattningar av möjligheter och utmaningar vid samverkansarbetet kring problematisk skolfrånvaro. Frågeställningarna har varit; "Hur beskriver skolkuratorer sina erfarenheter av samverkan kring problematisk skolfrånvaro?", "Hur beskriver skolkuratorer attityders betydelse för samverkansarbetet kring barn och unga i problematisk skolfrånvaro?" och "Vilka möjligheter och utmaningar ser skolkuratorer vid samverkansarbetet kring barn och unga i problematisk skolfrånvaro?". I följande avsnitt kommer jag att svara på dessa frågor genom att presentera och lyfta fram de delar av resultatet som jag anser mest centrala, vilka jag kopplar till studiens frågeställningar. Detta kommer att göras under rubrikerna *Skolkuratorernas erfarenheter av samverkan kring problematisk skolfrånvaro*, *Attityder och samverkan* och *Möjligheter och utmaningar vid samverkan kring problematisk skolfrånvaro*. Vidare följer även *Studiens styrkor och svagheter*, *Implikationer för socialt arbete och socialpedagogik* samt *Förslag till framtida forskning*.

Skolkuratorernas erfarenheter av samverkan kring problematisk skolfrånvaro

Den mest centrala delen i skolkuratorernas beskrivningar av erfarenheter av samverkansarbete kring problematisk skolfrånvaro har varit deras redogörelser för vikten att få med sig vårdnadshavare på tåget. Vårdnadshavare beskrivs som nyckelpersoner i samverkansprocessen, både i fråga om att få mandat att samverka och möjligheten att uppnå samsyn. Dessa två faktorer beskrivs som direkt avgörande för samverkan kring just problematisk skolfrånvaro. Trancă (2020) är en av få som faktiskt poängterar komplexiteten i att samverka kring människor, eftersom de som både objekt och subjekt tillför tankar och känslor, vilket professionella vid annan samverkan inte behöver ta hänsyn till.

I relation till också vårdnadshavares betydelse för samverkan lyfter samtliga kuratorer relationer som centralt för möjligheten att bygga allians. Det samma beskrivs också relaterat till samverkan mellan professionella där relation och personlig kännedom å ena sidan lyfts som en fördel för samverkan i fall där relationen är god. Å andra sidan beskrivs det som ett potentiellt hinder för samverkan om kännedomen om andre part minskar benägenheten att initiera samverkan. Detta går i linje också med annan samverkansforskning (se ex. Hesjedal et al., 2015; Englund, 2017). Kuratorernas betoningar av relationens betydelse tydliggör dessutom det skolsociala arbetets fokus, vilket går i linje också med socialpedagogiskt arbete.

Kuratorerna redogör för erfarenheterna av att arbetet med problematisk skolfrånvaro präglas av en viss osäkerhet på grund av avsaknaden av tydlig struktur och klara rutiner. Detta bidrar naturligtvis till otydlighet också i samverkansarbetet när det inte står klart vem som ska göra vad och när. Dessutom försvårar detta för samverkan med andra professionella, eftersom bristen på struktur leder till svårigheter att utkräva stöd och insatser från andra verksamheter. Ek et al., (2017) beskriver att en tydlig struktur för samverkande aktörer jämnar ut också makthierarkier vilket skulle kunna vara till stor hjälp för kuratorernas uppfattningar av brist på mandat i relation till bland andra BUP. Samverkansarbetet med BUP genomsyras enligt kuratorerna av svårigheter eftersom BUP sätter agendan för samverkan. BUP har specifika krav på hur, när och vart samverkan ska ske, vilket många gånger sätter skolan i beroendeställning till BUP. Risken är framförallt att skolan går miste om viktig information i de fall de inte kan möta upp för BUP's krav. Att BUP är en organisation som tenderar att dominera samverkan beskriver även Ek et al., (2017), även om denna aspekt skiljer sig något i föreliggande studie eftersom BUP inte tillskrivs större mandat att fatta beslut, utan mandatet innefattar främst möjligheten att besluta över om samverkan ska ske och hur.

De erfarenheter som kuratorerna beskriver i studiens resultat relaterar till både Danermark och Germundssons (2007, 2013) teori om samverkan utifrån ROS-modellen och Huxham och Vangens (2003, 2004) teori om samverkansfördelar. Studiens resultat visar dessutom att vissa av de två teoriernas perspektiv och mekanismer i viss mån går i varandra, vilket har gjort att flera av dem ingår i flera teman där de på sätt och vis förstärker varandra. Mekanismen synsätt (Danermark & Germundsson, 2007, 2013) och Huxham och Vangens (2003, 2003) perspektiv gemensamma mål kopplas till erfarenheter av att ömsesidig tillit, respekt och samsyn är viktiga faktorer för en fungerande samverkan. Organisatoriska strukturer och regelverk (Danermark & Germundsson, 2007, 2013) kopplas till erfarenheter av att samverkan mellan organisationer präglas av svårigheter på grund av olikheter i fråga om mål, struktur, regler och gränser.

Huxham och Vangens (2003, 2004) maktperspektiv kopplas slutligen till respondenternas erfarenheter av att samverkan med BUP ofta genomsyras av svårigheter där BUP med hjälp av preciserade krav bestämmer när, vart och hur samverkan ska ske.

Attityder och samverkan

Kuratorerna uppger att de själva är positivt inställda till samverkan och deras uppfattning är att också andra samverkansparter i regel är av samma inställning. Detta beskriver en kurator med att "man vill någonstans" vilket talar för en allmän förståelse för vikten av en fungerande samverkan. Å andra sidan redogör kuratorerna samtidigt för att svårigheter kan uppstå i relation till BUP's och vårdnadshavares attityder till samverkan. När det gäller BUP's attityder till samverkan hävdar många kuratorer att det inte handlar om personliga sådana. Istället beskriver de att organisatoriska förutsättningar påverkar organisationskulturen, vilken i sin tur har inverkan på den kollektiva attityden till samverkansarbetet. Kuratorerna menar alltså att BUP's inställning till samverkan påverkas negativt av begränsade förutsättningar - annorlunda organisatorisk uppbyggnad, hög arbetsbelastning och/ eller resursbrist. Det blir således lite tid och utrymme kvar för just samverkan, vilket gör att BUP i samverkan kan upplevas som rigida och motsträviga.

När det å andra sidan kommer till vårdnadshavares attityder framträder mer tydligt familjens personliga inställning till skolväsendet och elevens eventuella svårigheter som en avgörande aspekt för möjligheten att samverka. Kuratorerna lyfter stora svårigheter att få till stånd samverkan i de fall då vårdnadshavares inställning till skolan är mycket negativ, vilket har en direkt inverkan på huruvida de ställer sig till att häva den sekretess som krävs för att möjliggöra samverkan mellan professionella. Trancă (2020) beskriver att föräldrars inställning till skolväsendet ofta grundar sig i föräldrarnas egna erfarenheter, vilket även kuratorerna redogör för.

Kuratorernas beskriver att negativa attityder påverkar både förutsättningarna att initiera och genomföra samverkan. Att BUP gör sig otillgängliga för samverkan resulterar i brist på värdefull kunskap och input. Omvänt är det inte svårt att se att detta bidrar till att också skolkuratorerna och andra samverkansparters inställning till BUP påverkas, vilket riskerar att leda till en missgynnsam vi-och-dom-känsla. Basic (2018) redogör för att denna typ av polarisering mellan professionella är god grogrund för framgångsrika triader mellan de som faktiskt deltar i samverkan, medan Widmark et al., (2016) beskriver negativa sociala representationer mellan professionella som direkt ogynnsamt för samverkan. Detta syns även i kuratorernas beskrivningar där de å ena sidan redogör för ett mycket nära och gott samarbete med vissa aktörer, medan samverkan med BUP beskrivs som problematisk. Ändock är uppfattningarna samstämmiga - negativa attityder har tydligt negativ inverkan på möjligheterna till samverkan.

Kuratorernas beskrivningar av attitydens betydelse för samverkan relaterar till mekanismen synsätt, vilken behandlar frågor om hur skilda förståelser och uppfattningar påverkar aktörers syn på både samverkan som företeelse och process, samt dess syn på objektet för samverkan (Danermark & Germundsson, 2007, 2013). Mekanismen regelverk tydliggör att skilda

verksamheter har olika interna, informella och kulturella traditioner, där BUP's önskan om att inte delta på fysiska möten skulle kunna vara ett exempel på kulturell tradition (Danermark & Germundsson, 2007).

Möjligheter och utmaningar vid samverkan kring problematisk skolfrånvaro

Den mest centrala utmaningen för samverkan kring problematisk skolfrånvaro relaterar kuratorerna till bristen på tydlig struktur och rutin. Framförallt beskriver de upplevelser av en otydlig ansvarsfördelning, vilket tenderar att också leda till informella maktstrukturer. En vet helt enkelt inte vem som ska göra vad och när, vilket uppenbart försvårar för samverkan eftersom elever riskerar att falla mellan stolarna om ingen tar på sig ansvaret. Å andra sidan kan bristen på rutin också leda till att flera springer samma ärende som ett resultat av den rådande uppgiftsosäkerheten. För att undanröja ovanstående hinder för samverkan beskriver kuratorerna att kunskap och förståelse för varandras uppdrag och arbete främjar samverkan. Detta innefattar dessutom förståelsen för verksamheters skilda möjligheter och begränsningar vid samverkan. Kuratorerna är alla av uppfattningen att samverkan för det första blir betydligt enklare om en vet vilka resurser som finns tillgängliga och vart en i så fall ska efterfråga dem. För det andra är det också lättare att initiera samverkan med rimliga förväntningar om en har viss kunskap om andre parts möjligheter och begränsningar. Detta talar för att det i alla fall i kuratorsgruppen finns en grundläggande förståelse för vikten av att på olika sätt bädda för framtida samverkan. Ek et al., (2017) beskriver att grundläggande kunskap och förståelse för varandras förutsättningar dessutom hjälper till att tydliggöra strukturer och lämpliga rutiner, vilket i sin tur motverkar informella maktstrukturer vid samverkan. På liknande vis beskriver också Runesson och Ahlström (2021) att kunskapen om varandra också gör organisatoriska olikheter mer tydliga. Acceptansen för dessa olikheter är fortsättningsvis avgörande för att också kunna förhålla sig det faktum, utan att det nödvändigtvis behöver bli till hinder för samverkan.

Många gånger beskriver kuratorerna att samverkan försvåras av organisatoriskt skilda förutsättningar, negativa attityder och brist på samsyn, medan den mest centrala utmaningen är bristen på rutin och struktur. Dessa parametrar kan alla tydligt härledas till ROS-modellens samtliga mekanismer (Danermark & Germundsson, 2007, 2013). Dessutom beskrivs att samverkan påverkas negativt av revirstrider och ojämna maktstrukturer vilket tydligt relaterar till Huxham och Vangens (2003, 2004) makt- och ledarskapsperspektiv. Frågor om tydlig struktur och rutin för samverkan kan även ses som framdrivande processer utifrån ett ledarskapsperspektiv. I motsats beskrivs att samverkan gynnas av jämlikhet, samsyn, personlig kännedom, ömsesidig tillit och respekt, en tydlig struktur för samverkan och sist men inte minst kunskap om varandras förutsättningar och arbetsmetoder.

Studiens styrkor och svagheter

Studiens resultat visar på att BUP verkar vara den aktör som sätter agendan för samverkan, vilket stämmer väl överens med också annan forskning. Ändock skiljer sig resultatet i fråga om vilken form av mandat BUP faktiskt verkar ha, vilket är studiens styrka. I min studie innefattar

mandatet makten över att bestämma om samverkan ska bli av eller ej, medan tidigare studier beskriver att BUP har en större beslutsrätt i själva samverkan. Där beskrivs läkaren eller psykiatrikern ha det yttersta behandlingsansvaret, vilket inte gör det svårt att också tillskriva professionen en större beslutanderätt. Föreliggande studie skiljer sig från detta, framförallt utifrån kuratorernas beskrivningar av att BUP begränsade möjligheter till samverkan. Detta gör BUP till en verksamhet som i de fall de deltar i samverkan på olika vis sätter ramen för hur samverkan överhuvudtaget kan eller ska ske.

Att belysa familjernas betydelse för samverkansarbetet är också det något som sticker ut, vilket jag vill hävda är ytterligare en av studiens styrkor. Tidigare studier på samverkan fokuserar ofta på samverkan på professionell nivå, där min uppfattning är att människorna i mitten (brukaren, patienten eller eleven) ofta glöms bort. Här bidrar föreliggande studie med ett fokus på personen i mitten, vilket jag tror kan vara avgörande för framtida forskning på området.

En av studiens begränsningar är att det enbart är skolkuratorernas erfarenheter av samverkan som tagits i beaktning vid genomförandet. Det hade genererat en mer komplex och tillförlitlig bild om också andre part fått dela sina uppfattningar och erfarenheter av samma företeelse. Möjligtvis hade en mer nyanserad bild framträtt om jag använt mig av också deltagande observation vid genomförandet av studien. Tyvärr har detta inte varit möjligt på grund av den begränsade tid som funnits till mitt förfogande.

En avslutade begränsning med studien är valet av teori i relation till studiens resultat. De valda teorierna belyser på olika sätt vanliga möjligheter och hinder vid samverkan mellan professionella, men lämnar precis som tidigare forskning litet över för familjen eller eleven i mitten. Jag hade därför med hjälp av en teori som belyser brukarperspektivet kunnat fokusera mer på just familjernas betydelse för samverkan kring problematisk skolfrånvaro. Å andra sidan är detta något som visade sig först vid genomförandet av intervjuerna och slutligen i studiens resultat och var inget jag förutsåg i tematiseringsfasen och vid valet av teori.

Implikationer för socialt arbete och socialpedagogik

Utifrån kuratorernas beskrivningar av hur samverkan fungerar är det tydligt att de på olika sätt lyckas behålla en någorlunda god helhetsbild av problematiken som ofta uppstår i samverkansarbetet kring problematisk skolfrånvaro. Det handlar framförallt om att se hur olika förståelser och perspektiv påverkar varandra och hur de kan bidra till hinder för samverkan. Dessutom beskriver de hur viktiga relationer är för samverkan, både mellan professionella och icke-professionella, vilket kan härledas till professionens sociala fokus. Eftersom helhetsbilden är så pass viktig för en fungerande samverkan, har det varit av stort värde för mig att avgränsa studien till professioner med en grundförståelse för vikten av att se problematiken som en del av ett större sammanhang. Jag vill därför hävda att uppsatsen är av stort värde ur den synpunkt att den också tydliggör vikten av socialt arbete i skolan. Framförallt utifrån relationens betydelse och kommunikation som en väsentlig del i mötet med andra, vilket även går hand i hand med de socialpedagogiska tankegångarna.

Studien syftar dessutom till att fylla delar av den kunskapslucka som finns kring samverkansarbetet runt just problematisk skolfrånvaro. Samverkansforskning är idag väl

etablerad och i viss mån också väldigt samstämmig. Å andra sidan riktar föreliggande studies resultat fokus mot de familjer som är föremål för samverkan på ett sätt som tidigare forskning inte gjort. Min uppfattning är att samverkansforskningen inom fältet gått miste om detta, när fokus i de allra flesta fall legat på enbart professionell samverkan. Min studie tillför därför på sätt och vis en slags "heads up" för att inte glömma bort det som faktiskt också utmärker samverkan inom och mellan människobehandlande organisationer – familjerna och dess position som både objekt och subjekt i samverkan.

Förslag till framtida forskning

Något som tydligt framgått både i tidigare forskning och i föreliggande studie är att makten är en ständigt närvarande aspekt av samverkan inom och mellan människobehandlande organisationer. Tidigare forskning har i viss mån redogjort för detta, men min önskan är att det på något sätt undersöks också utifrån ett tydligt maktperspektiv. Eventuellt med utgångspunkt i någon typ av maktteori för att tydliggöra hur makt- och statushierarkier uppstår, upprätthålls och påverkar samverkansarbetet mellan skilda organisationer och sektorer.

Eftersom det dessutom finns lite forskning på just familjernas uppfattningar och erfarenheter av samverkan kring dem som objekt och subjekt, hade det varit av stort värde att också utforska detta i framtiden. Att lyfta in också individen som samverkan sker kring skulle tillföra ytterligare perspektiv och skapa en större helhetsbild på området samverkan inom och mellan människobehandlande organisationer.

Litteraturförteckning

Axelsson, R., & Bihari Axelsson, S. (2013). Samverkan som samhällsfenomen - några centrala frågeställningar. I R. Axelsson & S, Bihari Axelsson (red.). *Om samverkan – för utveckling av hälsa och välfärd*. Lund: Studentlitteratur

Basic, G. (2019). Coherent triads and successful inter-professional collaboration : narratives of professional actors in the Swedish child welfare system. *Nordic Social Work Research*. 9 (3) 235 – 249. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2018.1518817>

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), ss. 77-101. <http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

- Braun, V., & Clarke, V. (2016). Thematic Analysis. *The Journal of Positive Psychology*, 12(3), ss. 297-298. DOI: 10.1080/17439760.2016.1262613
- Bryman, A. (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3 uppl. Liber
- Danermark, B. (2004). *Samverkan – en fråga om makt*. Örebro: LäroMedia.
- Danermark, B. (2005). *Samverkan – himmel eller helvete?* Malmö: Gleerups Utbildning AB
- Danermark, B., & Kullberg C. (1999). *Samverkan – Välfärdsstatens nya arbetsform*. Lund: Studentlitteratur.
- Danermark, B., & Germundsson, P. (2007). *Nya vägar till arbetsmarknaden – kvalitetssäkring av samverkan*. Sundsvall: Sundsvalls kommun.
- Danermark, B., & Germundsson, P. (2013). Att studera samverkan i ett interaktionistiskt perspektiv. I R. Axelsson & S. Bihari Axelsson (red.). *Om samverkan – för utveckling av hälsa och välfärd*. Lund: Studentlitteratur
- Englund, U. (2017). Samverkan, och sen då? - en uppföljande studie om samverkansprocessen kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa. [Doktorsavhandling, Örebro Universitet]. *Studies from the Swedish Institute for Disability Research 83*. <https://oru.diva-portal.org/smash/get/diva2:1088072/FULLTEXT02.pdf>
- Ek, H., Isaksson, J., & Eriksson, R. (2017). Professioner, makt och samverkan mellan myndigheter - Socialtjänstens, skolans och BUP:s arbete med ungdomar som inte går till skolan. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 24(1): 59-77. DOI: 10.3384/SVT.2017.24.1.2402.
- Forsell, T. (2020) ”Man är ju typ elev, fast på avstånd”. Problematisk skolfrånvaro ur elevers, föräldrars och skolpersonals perspektiv. [Doktorsavhandling, Umeå universitet]. DiVa. <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1510143/FULLTEXT01.pdf>
- Green Landell, M. (2021). *Samverkan och samordnat stöd vid närvaroproblem i förskola och skola* (Ifous rapportserie 2021:2). Ifous. <https://ifous.se/wp-content/uploads/2021/02/202102-ifous-fokuserar-narvaroproblem-h.pdf>
- Hart, C. B. (2011). The “elephant in the room”: using emotion management to uncover hidden discourses in interprofessional collaboration and teamwork. *Journal of Interprofessional Care*, 25(5), 373–374. <https://doi.org/10.3109/13561820.2011.578224>
- Hesjedal, E., Hetland, H., & Iversen, A-C. (2015). Interprofessional collaboration: self-reported successful collaboration by teachers and social workers in multidisciplinary teams. *Child and Family Social Work* 20, 437-445. <https://doi.org/10.1111/cfs.12093>
- Huxham, C. (2003). Theorizing collaboration practice. *Public Management Review*. 5 (3) 401-423. DOI: 10.1080/1471903032000146964
- Huxham, C., & Vangen, S. (2004) "Doing things collaboratively: Realizing the advantage or succumbing to inertia?". *Organizational dynamics*, 33:190-201. DOI: 10.1109/EMR.2004.25132.

Isaksson, Cristine. (2014). Skolkuratorers handlingsutrymme – gränser, legitimitet och jurisdiktion. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 21(1), s. 47-66. <https://socvet.se/article/view/2426/1750>

Kearney, C. A. (2008). An Interdisciplinary Model of School Absenteeism in Youth to Inform Professional Practice and Public Policy. *Educational Psychology Review*. 20(3), 257- 282. <http://dx.doi.org/10.1007/s10648-008-9078-3>

Kvale, S. & Brinkman, S. (2014) Den kvalitativa forskningsintervjun. Tredje [reviderad] upplagan. Studentlitteratur

Moncatar, T.R.T., Nakamura, K., Siongco, K.L.L. et al. (2021) Interprofessional collaboration and barriers among health and social workers caring for older adults: a Philippine case study. *Human Resources for Health* 19, 52 . <https://doi.org/10.1186/s12960-021-00568-1>

Nordström, E., Josephson, I., Hedberg, B., & Kjellström, S. (2016). Agenda för samverkan eller verksamhetens agenda? Om professionellas erfarenheter av samverkan enligt samordnad individuell plan (SIP). *Socialvetenskaplig tidskrift*, (1): 1-22. DOI: 10.3384/SVT.2016.23.1.2334.

Rosvall, P. Å., & Norrström, A. (2016). En habiliterings samverkan med skolor och föräldrar: Organisering - rådgivning - hierarkier. *Socialmedicinsk tidskrift* 2016(1): 98-105

Runesson, I., & Ahlström, G. (2021). Samverkan i kristid - för och med äldre personer med intellektuell funktionsnedsättning, främjande och hindrande faktorer. *Socialmedicinsk tidskrift*. 98(4): 705-716

SFS: 2010:800 *Skollag*.

Skolinspektionen. (2016). *Omfattande frånvaro*. <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2016/langvarig-franvaro/omfattande-ogiltig-franvaro-kvantitativ-rapport.pdf>

Skolverkets. (2012). *Skolverkets allmänna råd - Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan*. (ISBN: 978-91-87115-73-8). <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a659f03/1553964506788/pdf284>

Skolverket. (12 april 2013). *Främja närvaro och förebygga frånvaro*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/framja-narvaro-och-forebygga-franvaro>

Skolverket. (2021a). *Nationell kartläggning av elevfrånvaro - de obligatoriska skolformerna samt gymnasie- och gymnasiesärskolan*. (Dnr: 5.1.3-2019:1103). Skolverket. [PDF] <https://www.skolverket.se/getFile?file=8573>

Skolverket. (1 december 2021b). *Skolfrånvaro är ett komplext ökade hot mot likvärdighet*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/skolfranvaro-ar-ett-komplext-okande-hot-mot-likvardighet>

Skolverket. (7 oktober 2021c). *Leda elevhälsan i skolan*.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/leda-och-organisera-skolan/leda-personal/leda-elevhalsan-i-skolan>

Skolverket. (25 april 2023). *Elevhälsa*. <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/elevhalsa#:~:text=Vilka%20typer%20av%20insatser%20m%C3%A5ste,%2C%20skolsk%C3%B6terska%2C%20psykolog%20och%20kurator.>

Socialstyrelsen. (2016). *Vägledning för elevhälsan - tredje upplagan*. (ISBN:978-91-7555-404-4).
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2016-11-4.pdf>

SOU 2016:94. *Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera*. (ISBN: 978-91-38-24546-0).
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2017/01/sou-201694/>

Sveriges Kommuner och Landsting. (2013). *Vänd frånvaro till närvaro - guide för systematiskt skolnärvaroarbeta i kommuner* (ISBN: 978-91-7164-947-8). Sveriges Kommuner och Landsting.
<https://www.uppdragpsyiskhalsa.se/wp-content/uploads/2016/03/Vand-franvaro-till-narvaro-Guide-for-systematiskt-skolnarvaroarbeta-i-kommuner.pdf>

Sveriges kommuner och Landsting. (2017). *Yttrande - Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera (SOU 2016:94)*. (Dnr: U2017/00057/S) Sveriges Kommuner och Landsting.
<https://skr.se/download/18.2052aa85179360c618632a3d/1620651211685/SKL-17-00942-15-Yttr-Saknad-Elevers-franvaro.pdf>

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*.
https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1529480532631/God-forskningssed_VR_2017.pdf

Widmark, C., Sandahl, C., Piuva, K., & Bergman, D. (2016). What do we think about them and what do they think about us? Social representations of interprofessional and interorganizational collaboration in the welfare sector. *Journal of Interprofessional Care*. 30(1): 50-55. DOI: 10.3109/13561820.2015.1055716

Bilaga 1

Intervjuguide

Inledande frågor / bakgrund

1. Yrkesroll? Hur lång är din erfarenhet?
2. Kan du beskriva arbetsprocessen kring elever i problematisk skolfrånvaro?
3. Vilka samverkansparter arbetar du/ ni med? (på skolan, socialtjänst, BUP, HAB?)

Attityder kring samverkan

4. Vad innebär samverkan för dig och din arbetsplats?
5. I vilken utsträckning samverkar ni kring problematisk skolfrånvaro? Hur ser samverkansarbetet med andra aktörer ut mer konkret?
6. Uppfattar du samverkan som fungerande? Om ja/nej, på vilket sätt och varför tror du att det är så?
7. Hur upplever du att samverkansparters inställning till samverkan?
8. Är det någon av de samverkande aktörerna som bestämmer villkoren för hur, var och när samverkan sker? Är det någon som har ett större tolkningsföreträde? (maktaspekt)

Möjligheter och begränsningar

9. Vilka erfarenheter har du av framgångsrik samverkan? Har du något konkret exempel som du kan berätta om?
10. Vad var det i ovanstående svar som verkade främjande för samverkan?
11. Har du erfarenheter av mindre framgångsrik samverkan? Konkreta exempel?
12. Vad var det i ovanstående exempel som verkade hämmande för samverkan?
13. Vilka möjligheter och begränsningar finns för samverkan kring unga i problematisk skolfrånvaro?

Avslutande frågor

14. Finns det något du skulle vilja ändra på för att skapa större förutsättningar för framgångsrik samverkan kring barn och unga i problematisk skolfrånvaro? Finns det något som din organisation eller du i din roll skulle kunna göra annorlunda?
15. Har du något du vill tillägga kring samverkansarbetet eller dess möjligheter och begränsningar vid arbetet kring problematisk skolfrånvaro? Eller något annat viktigt som vi inte pratat om?
16. Tack för din tid!

Bilaga 2

Informationsbrev

Information och förfrågan om deltagande i intervjustudie – till dig som är anställd inom skola och som arbetar med och samverkar kring problematisk skolfrånvaro.

Hej! Jag heter Jolina Fältsjö och jag studerar på Socialpedagogiska programmet vid Högskolan Väst. Den avslutande delen av utbildningen innefattar ett examensarbete i form av en c-uppsats, vilket är anledningen till att jag genomför en studie där jag vill undersöka skolkuratorers erfarenheter av samverkans möjligheter och begränsningar i arbetet kring problematisk skolfrånvaro. Jag söker därför nu kontakt med dig som är skolkurator inom grundskolan och som vill delta i min studie.

Utifrån min planering kommer jag att behöva genomföra mina intervjuer under v 15-16. Intervjun kommer att genomföras på din arbetsplats och är beräknad att ta mellan 30-60 minuter. Samtalet kommer att spelas in för att jag senare ska kunna transkribera ljudupptagningen. Du kommer att få möjlighet att ta del av utskriften för att du ska kunna komma med kommentarer eller eventuella invändningar. Deltagandet är helt och hållet frivilligt och samtycket kan när som helst dras tillbaka, utan att riskera påtryckning från mig som genomförare av studien eller annan.

Material från intervjuer i form av både ljudupptagning och transskript kommer att hanteras konfidentiellt för att ingen obehörig ska kunna ta del av materialet. Vid utskrift kommer all personlig information avidentifieras för att ingen enskild person eller skola ska kunna identifieras i framställningen. Materialet kommer endast att användas till examensarbetet och kommer efter godkänd examination att raderas. Om du som är villig att delta i studien vill, kommer du även att få ta del av studien när uppsatsen är färdigställd.

Jag är oändligt tacksam för ditt eventuella deltagande och för att du möjliggör denna studie för mig. Om du har frågor eller funderingar är du varmt välkommen att kontakta antingen mig eller min handledare, Anna Johansson, per mail (se nedan).

Västervik 2023-04-01

Studerande

Jolina Fältsjö

Jolina.faltsjo@student.hv.se

Handledare

Anna Johansson (Lektor i sociologi)

anna.johansson@hv.se